

<i>Liturgia online – http://www.liturgia.hu</i>	
Szerző	Gegő István Julianus
Cím	Kereszttségünk megünneplése Húsvét misztériumában. A katekumenátus ókori gyakorlatának megújulása a XXI. század fordulóján
Megjelenés	Kézirat. Szeged 2003.
Tárgyszavak	Katekumenátus, OICA, inkulturáció, kereszttség, beavatás

KERESZTSÉGÜNK MEGÜNNEPLÉSE HÚSVÉT MISZTÉRIUMÁBAN

A katekumenátus ókori gyakorlatának
megújulása a XXI. század fordulóján

Készítette:
GEGŐ ISTVÁN FR. JULIANUS
Szeged, 2003

1. BEVEZETÉS

Ez, a hitből és a beavató keresztény szentségekből fakadó Krisztushoz kapcsolódás a legelső gyökér, melyből a keresztény ember számára új állapot származik az Egyház misztériumában; ez alakítja ki azokat a "sajátos arcvonásokat", melyek minden hivatás alapját és a világi hívők keresztény életének cselekvő erejét meghatározzák; a meghalt és föltámadt Jézus Krisztusban a megkeresztelt ember "új teremtmény" lesz,¹ a bűntől megtisztított és a kegyelem által életetett teremtmény. (CL 9)

A Szegedi Alsóvárosi Plébánián 2000. januárjától bevezették a katekumenátust, a beavató szentségekre való felkészítést a felnőttek részére. Kis idő múlva egy nyugdíjas öreg néni értetlenkedett: a ferencesek bevezették a kikeresztelkedés szertartását...

A katekumenátus intézménye nemcsak a nyugdíjas öreg néni, hanem sok lelkipásztor számára is újszerű, melyet különböző okok miatt sokhelyütt az ismert idegenkedés és kishitűség kíséri, mondván: „nálunk úgysem lehet bevezetni”. A *beavató szentségek*-ről és a *keresztény beavatás*-ról szóló beszéd minálunk még újdonságként hat.

Az első századi kereszténység feledésbe merült gyakorlatának visszaállítását a II. Vatikáni Zsinat kezdeményezte (SC 64). A társadalom és az Egyház megváltozott szemlélete tette ezt szükségessé: manapság növekedik a vallás, a misztikum iránt való érdeklődés. A kereszténynek nevezett országokban is a kisgyermek jelentős része nem részesül keresztségben, következésképp többen kérik felnőtt korban a beavató szentségekben való részesülést. Az Egyház közösségébe a *keresztségen mint ajtón át lépnek be az emberek* (LG 14). Az ősegyházban a katekumenátus intézményének az a szerepe, hogy a megtért, érett fiatalokat és felnőtteket több szakaszon át odasegítse ehhez az ajtóhoz.

A nagyböjt és a katekumenátus kapcsolatáról, valamint annak liturgikai jelentőségéről a *Katolikus Liturgia* c. könyvből értesültem az alábbiak szerint:²

A katekumenátus utolsó fázisa a Szent Negyvennap időszaka, mely lényegében az egész Egyház „nagy lelkigyakorlata” ma is. A nagyböjt tanításának elsődleges forrásai a misekönyv és a zsolozsma. A nagyböjt liturgiájának, az olvasmányok kiválasztásának és a rítusoknak a szelleme a felkészítés igényéhez kötődnek. A *Testamentum Domini* (V-VI. sz.) szerint a kereszttelendők felkészítése 40 napon át tartott. Rómában már a III. században a keresztség szentségét egy évben egyszer, Húsvét éjszakáján szolgáltatták ki.

Nagyböjt jelentőségét szépen érzékelteti a nagyhét keddi zárókönyörgés a X. Pius által kiadott (1920) római misekönyvben: *A te irgalmasságod, Isten, a régi állapot minden rejtőző*

¹Gal 6,15; 2 Kor 5,17

maradványiból tisztítsa ki, s a **szent új-lét befogadására tegyen képessé minket** (capax sanctae novitatis).

Így érkezünk el Húsvét éjszakáján a keresztség misztériumának megünnepléséhez. Húsvét Vigíliájának Postcommunio-ja a keresztség, a bérálás és az Eucharishtiában való részesedésre utal: *Kérünk, Urunk, Istenünk, áraszd szívünkbe szereteted Szentlelkét, hogy akiket Húsvéti szentségeiddel tápláltál, azoknak szívét forrassza eggyé atyai jószágod.*

A Lucernárium után már Krisztus világosságának fényében az olvasmányokban végigünnepeljük Isten csodálatos tetteit, majd az így megvilágosult katekumeneknek kiszolgáltatják a keresztség szentségét, s így mintegy ők is részesei lesznek Krisztus halálának és föltámadásának.

A keresztség ...jelzi és megvalósítja a misztikus, de valóságos beépülést Jézus keresztre feszített és dicsőséges testébe. Jézus a szentség által a megkeresztelt embert összekapcsolja a maga halálával, hogy az Ő föltámadásával kapcsolja össze,³ leveti róla a "régiből", és az "új emberbe", vagyis Önmagába öltözteti: "Ti mind, akik megkeresztelkedtetek Krisztusban, Krisztust öltöttétek magatokra" -- hirdeti Pál apostol.⁴ Ennek következménye, hogy "sokan egy test vagyunk Krisztusban, egyenként pedig egymásnak tagjai".⁵ (CL 12)

Melyek azok a történetek és szavak, melyek végigkísérik a katekumeneket sajátos útjukon? Milyen képekkel, szimbolikus valóságokkal találkozunk, és mit hivatottak azok kifejezni?

Bevezetesként először a *szimbólumok* fogalmát ismertetem, ezt követően a *mysterion* és a *sacramentum*ot, majd a beavatás jelenségét a primitív társadalmakban, s végül a keresztény keresztséget.

Így közelítünk a keresztény initiatio bemutatásához: Jézus szavára az apostolok keresztesnek, és beszélnek ennek lényegéről. Keresztség a *Szentírásban*, Jézus és az apostolok tanításában. Ezt követi a szertartások és a katekumenátus intézményének párhuzamba állítása a mai és a korai egyházban. Itt főleg az egyházatyák kapnak szerepet. A Keresztség-Bérálás-Eucharisztia beavató szentségek egységéből kiemelem a keresztség dimenzióját. Végül pedig az ókori gyakorlat mai élethelyzetekben való megújulásának feltételeiről és lehetőségeiről lesz szó.

1.1 FOGALMAK TISZTÁZÁSA

1.1.1 Szimbólum

² *Katolikus Liturgia*, (Egyházzenei Füzetek) 21-52; 61-74

³ Vö. Róm 6,3--5.

⁴ Gal 3,27; Vö. Ef 4,22--24; Kol 3,9--10

⁵ Róm 12,5

A „szimbólum” etimológiailag a görög *symbollein* igéből származik; eredeti jelentése *összeilleszteni, egymás mellé helyezni*. Egy régi görög szokáshoz kapcsolódik: a barátságra való emlékezésképpen kettétörtek egy tárgyat (pénzt, érmet), és a két részecskét elosztották. Így jelezték összetartozásukat⁶. A patrisztikus korban a hitvallást is *symbolon*-nak nevezték. Ez összefügg a fenti jelentéssel: egyrészt a közös hit ismertetőjele, másrészt a különböző dogmatikai állítások egymás mellé tétele⁷.

Régebbi lexikonok⁸ definícióival ellentétben a mai szimbólum-fogalom nem egyszerűen allegóriát, illusztrációt jelent. Ez utóbbiak valamire emlékeztetnek vagy valamit rögzítenek. A szimbólum pedig túlhaladja azt, ami emberi, és valami végső valóságra mutat rá; *áttöri gondolatszegény tudatsémánkat, utat nyitva a közvetlen élményhez*⁹. Szerepe Isten titkainak kifürkészése, megtalálása és megjelenítése. Nem a valóság tér-időbeli jelzése, hanem annak *megjelenítése*. Így a szentségeket a *térben és időben létező emberen véghezvitt isteni cselekvés történelmi szimbólumaiként*¹⁰ értelmezzük (ld. a következő fejezetet).

A kinyilatkoztatást szimbólumok közvetítik. Rahner szimbólumteológiája szerint ennek csúcspontja Jézus Krisztus, aki Emmanuel, az Atya szimbóluma: *Aki engem lát, az Atyát látja* (Jn 14,9). Az Egyház pedig e szimbólum funkciójának folytatása a történelemben, jel a világban Isten üdvözítő szeretetéről¹¹, amit a liturgia jelenít meg. Ezért az Egyház kihívásai közé tartozik, hogy valóban jelezze is kifejező jelekkel – nem rejtjelekkel –, amit mondani akar (vö. SC 2; 6; 7).

1.1.2 Mystérion és Sacramentum

A *mystérion* főnév a *myó* igéből származik. Olyan valóságot jelöl, mely túlhaladja a racionális gondolkodást. Jelentése szemet-szájat becsukni. Azt jelöli, amiről nem szabad beszélni, a halálon átvezető élet titkát, az élet és halál kapcsolatának titkát, mely titok a beavatás útján, a tapasztalatban érhető el.¹²

Az Újszövetségben Pál *egyetlen misztériumról beszél*, aki Krisztus. Száz évvel később az apológéták *misztériumok*-ról beszélnek: a keresztény hit tartalmát és a liturgikus

⁶ FARKAS ATTILA, *A keresztény szimbolika teológiai alapjai*, in: Vigilia, V/4 (1971), 264-266.

⁷ *New Catholic Encyclopedia* 13, „Symbol” címszó, 860.

⁸ Pl. *Katolikus Lexikon* (1933), *New Catholic Encyclopedia* (1966)

⁹ FARKAS ATTILA, *A keresztény szimbolika teológiai alapjai*, in: Vigilia, V/4 (1971), 264-266.

¹⁰ RAHNER, KARL, *Teológiai kasszótár*, „Szimbólum” címszó

¹¹ *Dogmatika Kézikönyve* (DK) II., 220.

¹² DK II., 197.

cselekményeket, majd az egész keresztény vallást jelölik. A keresztény szóhasználatban *Isten titkos gondolatait* jelenti, mely titkot csak a kinyilatkoztatásból lehet megismerni. A szó dinamikus értelmében ez az ismeret azonban mégis rejtett marad¹³.

A *sacramentum* jelentése: hűségeskü, beavatás, szó szerint „szent dolog”¹⁴. A *sacr* szótő a *szent és vallások szféráját* jelöli meg. Az általános szentségtan kiindulópontja a *Szakramentális gondolkodás*¹⁵, ami Isten és ember találkozásának módjáról szól: Isten *testben, érzékelhető módon* teszi magát megtapasztalhatóvá az ember számára.

A II. századtól ezt a két fogalmat gyakran felváltva használják. Tertullianus a keresztséget (a beavatás misztériumát) *sacramentum*-nak mondja. Ágoston szinonimaként használja a *mysterion* és a *sacramentum* szavakat¹⁶.

Nyugaton a virágzó középkortól kezdve a szentségeket elfelejtették a *liturgia exegéziseként* tárgyalni. Főleg Ágoston hatására a szimbolikus dimenziót felváltotta a kárhozattól való félelem: a szentség bűnre való orvosság¹⁷.

Ágoston szentségtana különbséget tesz a *res* és a *signum* között. A *res* az, ami önmagában áll, a *signum* pedig valamire utal. A szentség *signa sacra* és ugyanakkor *látható* szó. Ez utóbbinak nagyobb jelentőséget tulajdonít. Ezen tényezők eredményeképpen lesz a nyugati teológia a *szóra és a fogalomra, az elemző gondolkodásmódra* épített teológia. Keleten ellenben a *reálszimbolikus gondolkodásmód* jellemző, eszközei pedig a *képek*.

A skolasztika vívmányai véglegesen elszakították a szentségeket liturgikus környezetüktől. A *hatékonyság és az érvényesség* kérdésköre jobban foglalkoztatta a teológusokat. Ez a dogmatika és a liturgia szétválását jelentette.¹⁸

A XII. sz. végén Tours-i Berengár azt vallotta, hogy a *kenyér és a bor... az átváltoztatás után csak szentségi jel, és nem... Jézus Krisztus valódi teste és vére*¹⁹. Ezért őt több zsinaton is elítélték. Nézetei és az egyház tanítása közti különbség lényege az, hogy szerinte a szentségi jelenlét *szimbolikus*. A Lateráni zsinat pedig a jelenlét *reális* valóságát hangsúlyozza. A *verum* és a *mystice* így egymást kölcsönösen

¹³ SZABÓ MÁRIA, *Segédanyag az Újszövetség exegéziséhez*, Szeged 1996, 144.

¹⁴ RAHNER, KARL, *Teológiai kisszótár*, „Szentség” címszó

¹⁵ DK II., 198-199.

¹⁶ DK II., 203-204.

¹⁷ uo. 388.

¹⁸ vö. DK II, 206-212.

¹⁹ DS 690

kizáró ellentété válik, mely ellentét a szimbólum és a szentségek összefüggéseiről való megfeledezés következménye.²⁰

Az egyházatyák összefüggésükben tekintik. Hitvalló Szent Maximos számára pl. az eucharisztia *symbolon, mystérion*, ami nem áll szembe a *valóságossal*, hanem inkább megjeleníti azt. A szimbólum és az általa jelzett valóság közötti kapcsolatot pedig *epifániának* nevezték²¹.

Hosszas évszázadokon át a szentségek *kegyelemközvetítő* eszközöket jelentettek. Ma a szentségeket újra a liturgia, a keresztény misztérium ünneplésének keretében tárgyalják²², s azok személyes, életformáló erejének jelentőségét emelik ki. Krisztus misztériuma ugyanis az egyház ünneplésében válik jelenvalóvá.

A szentségekről mint szimbólumokról való beszéd háttérében az *analóg szentségfogalom*²³ áll: Krisztus az *ős-szentség*; az egyház az *alapszentség*; az egyes szentségek pedig az egyháznak *Krisztust képviselő megvalósulásai*.

A Jézus-esemény Isten önkinyilatkoztatása; Ő *Isten szava*, aki Istenről beszél és Őt testesíti meg a történelemben. A LG 1 és 8 alapján hívjuk az egyházat alapszentségnek: Krisztus jele a világban, tanúsítván az Ő jelenlétét. Az egyes szentségek pedig az *egyház életének a megvalósulásai*: megünnepeljük a Pászkát, s ezáltal láthatóvá válik az Egyház identitása²⁴. Az ünneplő Egyházzal a *Keresztény közösség* c. fejezetben még szó lesz.

²⁰ SCHMEMANN, ALEXANDER, *A világ életéért*, 167.

²¹ E kapcsolatáról kiváló tanulmány: SCHMEMANN, ALEXANDER, *A világ életéért*, 177-201.

²² Ld. a Katolikus Egyház Katekizmusának felépítését.

²³ DK II., 227-228.

²⁴ DK II., 228-229.; RAHNER, KARL, *Teológiai kieszótár*, „Szentség” címszó. Ld. még: LG 1; 9; 48; 59, GS 42; 45, AG 1; 5

1.2. A BEAVATÁSI SZERTARTÁS JELENSÉGE A VALLÁSTÖRTÉNETBEN

Beavatáson... rítusok és szóbeli tanítások olyan együttesét értjük, amelynek célja a beavatandó alany vallási és társadalmi státusának gyökeres módosítása. Mircea Eliade e meghatározásában ontológiai átváltozásról beszél. Munkásságából megismerhetjük, hogy a primitív társadalmakban a beavatás után az ember egy másik létbe kerül: mássá lesz.²⁵

Eliade többféle beavatási kategóriákat sorol fel, melyek közül az egyik a *kollektív rítusokat* foglalja magába. Ezek az ún. ifjúavatási rítusok²⁶. Az ifjút megismertetik a törzs mítoszaival, titkos hagyományaival, istenük neveivel és tetteik történeteivel.²⁷ Az eredetmítoszok elbeszéléséből feltárul előttük az emberi lét és a világ szentsége.

A beavatás idején az újoncot elválasztják anyjától, születési környezetétől, kiviszik a vadonba, ahol megrázó élményeken, kemény próbatételeken megy át: pl. kihúzzák a metszőfogát, körülmetélik, bemetszik a bőrét; böjt és virrasztás, csöndes, beszéd nélküli lét tölti be napjait. Ezalatt viszont vele van az *őrző*, aki kíséri²⁸.

Ezen aszketikus gyakorlatok spirituális jelentőséggel is bírnak: nyitottá teszik a szellemi értékekre, és elmélkedésre készítetik (különösen azok a gyakorlatok, amikor nem szabad nézelődni, csak egy pontra kell koncentrálni, pl. a lábukat nézni).

Mindezek jelentősége a beavatási halál és föltámadás történeteiben rejlik: azáltal lesz *igazi ember*, ha a Természetfölötti Lényhez hasonlónak válik²⁹. Az *igazi ember* ti. nem eleve adott, hanem azt az öreg tanítómesterek alkotják meg.

A beavatási halál és föltámadás a gyerekkorból³⁰ és a profán létmódból való felemelkedést jelenti. Az újonc ügye az egész közösség ügye: a folyamat az egész közösség megújulására szolgál.³¹

A rituális halál szimbólumai közé tartozik a sötétség, a kozmikus Éjszaka, a csírázás, a magzatállapot³². A feltámadás rítusai közé tartozik a megtisztulás szimbólumaként a tűzdobálás³³, az Égbe emelkedés szimbólumaként pedig az újonc levegőbe dobálása. Úgy

²⁵ ELIADE, MIRCEA, *Az eredet bűvöletében*, 185.

²⁶ uo. 186.; részletesen: ELIADE, MIRCEA, *Misztikus születések*, 17-89.

²⁷ Nyilván nem véletlenül, érdekes párhuzamokat fedezhetünk fel ezen rítusok valamint a keresztény beavatás katekumenátusi szakasza között. Jelen esetben utalok az egyházatyák beszámolóira, miszerint a katekumenátus idején az újonc megismerte üdvtörténetünket a Teremtéstől az Egyház napjaiig (vö. 40. l.)

²⁸ Itt a Szent Negyvennap jut eszembe, amikor az Egyház a katekumenekkel kivonul a pusztába, ahol böjttel és virrasztással megszentelik életüket. Jézussal együtt pedig a hűség megpróbáltatásait is megismerjük (ld. Nagyböjt I. vasárnapi evangélium: a megkísértés története). A katekumeneket kezesek kísérik.

²⁹ vö. Pál keresztység-teológiájával: keresztységünkben hasonlókká leszünk Krisztushoz halálában és föltámadásában (Róm 6,5). *A régi embert bennünk azért feszítették meg vele együtt, hogy a bűn teste elpusztuljon, s ne szolgáljunk többé a bűnnek. Mert aki meghalt, az felszabadult a bűn alól* (Róm 6,6-7).

³⁰ vö. 1Kor 13,11: *Amikor gyermek voltam, úgy beszéltem, mint a gyermek, úgy éreztem, mint a gyermek, úgy gondolkodtam, mint a gyermek; amikor pedig férfivá lettem, felhagytam azokkal a dolgokkal, amelyek gyermekhez valók.*

³¹ Ez a keresztény közösségre is hasonlóan jellemző: a Szent Negyvennap a nagy évi lelkigyakorlat, a megtisztulás, a megújulás illetve a keresztység megújítására való fölkészülés ideje.

³² vö. Jézusnak a szűk kapuról szóló tanításával – *szűk a kapu és szoros az út, amely az életre visz* (Mt 7,14); illetve Pálnak a feltámadásról szóló tanításával: *amit vetsz, nem kel életre* (SzIT: *nem hajt csírárt*), *ha előbb meg nem hal* (1Kor 15,36).

³³ Húsvét Vigíliájának kezdetén az egyház tüzet szentel. Ezzel az énekkel kezdődik: *Tündöklő fényeknek teremtője, Isten...*

jelenik meg a közösség előtt, mint aki *újjászületett*, s ennek kifejezéseképpen ezentúl új névre hallgat.

1.3 A KERESZTÉNY BEAVATÁS

1.3.1 A keresztény beavatás biblikus alapjai

Az Újszövetség sokszínűen írja le az első keresztény közösség keresztségének tapasztalatát. A keresztség részesülés Krisztus halálában és feltámadásában (Róm 6,3-5; Kol 2,12); a bűnök lemosása (1 Kor 6,11); újjászületés (Jn 3,5); megvilágosodás Krisztusban (Ef 5,14); Krisztus magunkra öltése (Gal 3,27); Lélekből való újjászületés (Tit 3,5); a vizektől való megmenekülés tapasztalata (1Pét 3,20-21); a rabságból való kivonulás (1Kor 10,1-2) és felszabadulás egy új emberiségre, melyben megszűnik minden megoszlás, versengés és túllép minden társadalmi tisztség határain (Gal 3,27-28; 1Kor 12,13).

Péternek a pünkösdi beszéd utáni szavai az első megtérőkhöz – *Tartsatok bűnbánatot, és mindegyiktek keresztkedjék meg Jézus Krisztus nevében bűneitek bocsánatára; akkor megkapjátok ajándékkul a Szentlelket* (ApCsel 2,38) – a keresztség teológiájának sűrű összefoglalója³⁴.

A keresztség tehát a *bűnök bocsánatára* történik. Pál is utal erre az 1Kor 6,11-ben: *megmosakodtatok, megszentelést nyertetek és megigazultatok az Úr Jézus Krisztus nevében*. Ezek az igék a megtisztító fürdőt írják le. Tit 3,5 az *újjászületés fürdőjének* nevezi; hasonló a Jn 3,3-ban a *vízből és lélektől való újjászületés*. Ezzel összefügg az *Úr nevére* megnevezés. Jelentősége abban áll, hogy a keresztlendőt az *Úr tulajdonává pecsételik*³⁵. Végül pedig a keresztségben megkapjuk a *Lélek adományát*, aki közösséget teremt.

Az 1Pt 1,3 új távlatokat nyit meg: *Isten élő reménységre szült újjá minket, Jézus Krisztusnak a halálból való feltámadása által*. Az újjászületés tehát ajándék, nem a mi művünk. A megkereszteltek Jézus sorsában részesednek: *az ő halálára keresztkedtünk meg*. Ez a halál halál a bűnnek, hogy Vele átmenvén az életre a Lélek törvénye szerint éljünk.

A keresztlési formula változó: *Jézus Krisztus nevére/-ben* (ApCsel 2,38); *Jézus, az Úr nevére/-ben* (ApCsel 2,38). Ez utóbbi forma továbbfejlődéséből alakult ki a Szentháromság – az Atya és a Fiú és a Szentlélek – nevére való keresztlés, ami már az evangéliumban is előfordul. (Mt 28,19).³⁶

³⁴ DK II, 243.; Ld. még ApCsel 8,4-13.26-40; 9,1-18; 10,44-48; 22,3-16

³⁵ Jelentéséről ld. BULTMANN, RUDOLF, *Az Újszövetség teológiája*, 122-123.

³⁶ DK II, 241.

1.3.2 A keresztény beavatás sajátosságai

A *művelt pogány világ* nem utánozza az isteneket, hanem a velük való hasonlóságra törekszik. A mítoszok, történetek betű szerinti értelmezését túlhaladják, és erkölcsi igazságokat, misztikus jelentéseket fedeznek fel bennük. A keresztény teológiával annyiban egyeznek meg, hogy az emberi lét *végső horizontjaként* egyetlen Istent tekint; különbségük abban rejlik, hogy a keresztény közösség egyetlen közvetítőt ismer, Jézus Krisztust³⁷.

A pogány rítusok célja a megtisztulás illetve az Istennel való egyesülés. Ezt a célt a *keresztény misztériumok* is megvalósítják. Eszközei a szentségek, melyek az Istenhez való felemelkedés szakaszai³⁸.

A keresztény keresztség szentség, mert Krisztusra vezethető vissza. A Jn 3,5 szerint új születést tesz lehetővé *vízből és Szentlélekből*. Az újjászületettek neve *szent, kiválasztott* (pl. Ef 2,19: *már nem vagytok idegenek és jövevények, hanem a szentek polgártársai*): a beavatás révén különböznek a társadalom többi tagjától.

Az újdonság Jézus életének és halálának *történetiségében*, illetve föltámadásának eredetiségében – egyszerűségében – található. A Jézus-esemény olyan misztérium az őt követők számára, hogy azt *világgá kell kiáltani*. A beavatás mindenki számára elérhető.

Az egyházatyák a keresztség beavatás-jellegét a halál-föltámadás képeinek fölhasználásával írják körül. A keresztelőmedence a *sír*, melyben a katekumen *földi teste elpihen*, és az *anyaméh*, amelyből örök életre születik. A szír liturgia ezt így énekli meg: *Így, ó, Atyánk, a Te akaratodból és a Szentlélekből, Jézus három földi hajlékban élt: a test méhében, a keresztvíz méhében és a földalatti világ sötét üregeiben*.

A 4. században a *világgá kiáltás* alapgondolatát átveszi a *disciplina arcani*: a keresztény misztériumokat csak a beavatottak számára szabad feltárni. Aeropagita Dionüsziosz a beavatottakat arra inti, hogy: *Vigyázz, nehogy szentségtörő módon elhíreszteld a minden titkok közt legszentebb titkokat!* Eliade Hugo Rahner szavait idézi: *a szentek szentjét hamarosan már az ikonosztáz rejtette az avatatlan tekintetek előtt*.³⁹

Jeruzsálemi Szent Cirill az első hitoktatását a *disciplina arcani* szükségességének indoklásával kezdi. Szerinte a tanítás befogadására sokkal érzékenyebbek azok, akik már megtapasztalták a misztériumot. Az oktatás megvilágosító beszédét azoknak mondja el, akiket a kegyelem már megvilágosodottakká tett: *oktatásom tárgya, hogy megismerjétek azt az erőt és hatást, melyet keresztségtek estéje bennetek gyakorolt*.⁴⁰

³⁷ vö. LAFONT, GHISLAIN, *A katolikus egyház teológiatörténete*, 58-61. (ld. ApCsel 17– Pál aeropaguszi beszédje)

³⁸ uo. 64.

³⁹ vö. ELIADE, MIRCEA, *Misztikus születések*, 232-240.

⁴⁰ vö. KÜHÁR FLÓRIS, *Az ősegyház szentségi élete*, 69; 78-79.

2. A KERESZTSÉG ÉS A KATEKUMENÁTUS GYAKORLATA

2.1 A II. Vatikáni Zsinat RenDELKEZÉSE

A *Sacrosanctum Concilium* kezdetű zsinati konstitúció *A liturgikus év* c. fejezete egy ókori gyakorlat megújítására – a Szent Negyvennap liturgia keresztségi elemeinek felhasználására szólít fel. Ennek alapját a Szent Negyvennap kettős természetében jelöli meg: a keresztségre való emlékezés illetve előkészület és a bűnbánat⁴¹.

A szentségek tárgyalásakor pedig a katekumenátus (gör. *katékhein* = visszhangzani, élő szóval tanítani - Lk 1,4; ApCsel 18,25; Róm 2,18; Gal 6,6), a fentebb jelzett keresztségi előkészület visszaállításáról valamint az ezzel kapcsolatos felnőttkeresztezés felülvizsgálatáról beszél⁴².

A katekumenátusról az *Ad Gentes*⁴³ kezdetű határozatból sokmindent megtudunk: a hit kegyelmét elnyerőknek olyan sajátos útja, melynek során tanítvánnyá válva személyes kapcsolat épül ki közte és a Mester Krisztus között. A hittételek és a parancsolatok megismerése mellett a tanítvány a teljes keresztény életre nevelésében részesül.

Az utat különböző szakaszok alkotják, melyeket szertartások vezetnek be illetve zárnak le. Eközben résztvesznek a keresztény közösség liturgikus életében és szeretetgyakorlataiban, végül pedig elnyerik az *üdvösség misztériumába* való beavatást.

A misztériumban való részesedést szentírási képekkel fejezi ki: *kiszabadulva a sötétség hatalmából*⁴⁴ *Krisztussal együtt meghalnak, eltemetkeznek és föltámadnak*,⁴⁵ *elnyerik a fogadott fiúság Lelkét*,⁴⁶ és *Isten egész népével együtt ünneplik az Úr halálának és föltámadásának emlékeztétét*.

A következőkben ismét szó esik a nagyböjt és húsvét liturgiájának megújításáról, mely a hittanulókat felkészíti e misztérium megünneplésére illetve a keresztség általi újjászületésre. Ebben a folyamatban pedig az egész keresztény közösség felelős: a közösség életének tanúságtételével és hitének megvallásával segíti a hittanulókat Krisztus Titokzatos Testének tagjává, a *Krisztusban élő szőlővesszőkké*⁴⁷ válni.

⁴¹ vö. SC 109.

⁴² vö. SC 64, 66.

⁴³ vö. AG 14.; a felnőtt keresztség és katekumenátus megújításának körvonalazása továbbá: LG 14, 15, 17, 26; ChD 14, AG 13, 14, 16, PO 6)

⁴⁴ vö. Kol 1,13; Mt 12,28; Jn 8,44; 12,31.

⁴⁵ vö. Róm 6,4-11; Kol 2,12-13; 1Pt 3,21-22; Mk 16,16.

⁴⁶ vö. 1Tesz 3,5-7; ApCsel 8,14-17.

⁴⁷ CL 9.

2.2 A ZSINAT GYAKORLATI KIVITELEZÉSE: AZ OICA ÉS GYÖKEREI

Hosszú idő után az első nem-missziós egyházakban lévő felnőtt-katekézisre 1953-ban, Franciaországban, Lyon egyik külvárosában került sor⁴⁸. Jel, mely az egységes keresztény társadalom megszűnését tükrözi. A pluralista jellegű társadalomban a keresztényekre új kihívások várnak: *a kovász, a föld sója, a világ világossága* hangsúlyozottabb, más jellegű tartalmat kap.

1972. január 6-án érvénybe lépett dokumentum – *Ordo Initiationis Christianae Adultorum* – egyik legjelentősebb lelkipásztori és liturgikus rendelkezés. A dokumentum a zsinat fentebb bemutatott szorgalmazására valamint a kor követelményeinek válaszként született. Szerepet játszik továbbá az egyháztan és a szentségtan megújulása is a zsinat szerint.

2.2.1 Az OICA alapelvei és jelentősége

A szertartáskönyv alkalmazásához figyelembe veendő néhány, a könyv készítőit irányító alapelv:

- (1) *A hirdetett, elfogadott és megünnevelt Isten igéjének kulcsfontosságú szerepe a katekumenátus időszakában, hiszen az Ige a hit forrása és eszköze is lehet. Az Ige, a hit és a szentségek lényegi egységének biblikus alapjait az ApCsel-ben megtaláljuk (2,39; 8,26-40; 10,44-48; 8,14).*
- (2) *A liturgikus ünneplés képes a katekumeneket bevezetni az üdvösség misztériumába, Isten népének liturgiájába. Megvalósítása a katekumenek oktatására szolgáló igeliturgiák és szertartások megünnepléséből áll.*
- (3) *Az Egyházba ill. a misztériumokba való bevezetés az egész egyházi közösség szerepe.*
- (4) *Ez az időszak alatt lezajló szertartások és oktatások a megtérés folyamatának elősegítésére és táplálására szolgálnak.*
- (5) *Az OICA a hit megvallására, tanúsítására és megünneplésére egyaránt alkalmat nyújt. Feltételezi annak fejlődési folyamatát, s éppen ezt segítik elő az egyes fázisok illetve azoknak szertartásai. Külön szertartás a tradíció-reddíció szertartása, melynek célja, hogy a katekumenek megtanuljanak hitükről tanúságot tenni (OICA 4.).*

⁴⁸ G. CAVALLOTTO, *Catecumenato*, in: *Dizionario di Missiologia*, 90.

(6) *A szentségi élet dinamizmusa*: hangsúlyt fektet a szentség felvétele utáni teendőkre is. A keresztség az új élet kezdete, de ez nem jelenti azt, hogy már vége a szentté válás útjának. A mystagógia időszaka a hit elmélyítésére és az *evangéliumi életstílus begyakorlására* szolgál⁴⁹.

⁴⁹ DOLHAI LAJOS, Felnőttek katekumenátusa, in: Jel 9 (1999), 301-303.

William Harmless⁵⁰ az OICA jelentőségét hét pontban foglalja össze:

- (1) Az OICA egyháztani szerepéről beszél, újra szemünk elé idézi a keresztény közösség (communio) misztériumát és karakterét. Megszünteti a beavatás privatizációjának évszázados gyakorlatát. Ismerős a gyorstalpaló keresztelői felkészítők jelensége. A megtérés nem magánügy, a keresztelés pedig nem egy vasárnap délutáni családi és baráti összejövetel csupán. A megtérők sokkal inkább a közösség istentiszteletén a központi helyet foglalják el.
- (2) A dokumentum továbbá megkívánja, hogy a szolgálatokat teljesítők (közösség, kezesek, katekéta) az evangélium szerinti életben előjárók legyenek. Ez pedig nem egy elit-réteg (klérus) hatáskörébe tartozik, hanem minden egyes megkeresztelt az evangélium ügyét hivatott képviselni. Éppen ezért szükségünk van tisztázni magunk előtt is, hogy kik vagyunk, hová tartozunk és milyen ügyet képviselünk.
- (3) Az OICA jelentős lépései közé tartozik a katekumenátus rendjének a visszaállítása. *Kavanagh* katekumenekről szóló meghatározása igen érdekes: olyan jelenlétet testesít meg, mely az Egyház számára az állandó tanúságtétel valódi szolgálatát kívánja, a Krisztusban való állandó megtérést.
- (4) A rendelkezés szerint a beavatás szentségeiben a korai századok gyakorlatához hasonlóan Húsvét Vigíliáján részesednek: *keresztény az, aki azonosul Krisztus halálával és felmagasztalásával a Lélek ereje által*, és aki egyesül az ő Testével az Eucharisztia által, mely étel és áldozat (Mark Searle).
- (5) Az OICA által felkínált út főleg a fiatalokat, felnőtteket (14 év fölött) tartja szem előtt: hitet és megtérést követel, magában foglalja a közösséget és az apostoli elkötelezettséget. Persze, mindez nem zárja ki a gyermekkeresztelés lehetőségét sem.
- (6) Robert Duggan a dokumentumot a *lex orandi, lex credendi* elvével hozza kapcsolatba: az OICA szövegeinek *gondos hallgatása* elvezet oda, hogy *amit az imádkozó Egyház mond, az hiteles megtérés*; s ez a hallgatás pedig abból a mély meggyőződésből fakad, hogy az *ecclesia oransban élő kapcsolatban vagyunk a Lélek hangjával*.
- (7) Az OICA a hitoktatókhoz is szól: Balthasar Fischer egyik interjújában kifejti, hogy *el az iskolai mentalitással, az Egyházba való belépés elméleti útjával*. A katekumenátus nem iskola,

⁵⁰ HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Cathecuminate*, 9-18.

hanem beavatás, iniciáció; nem tanulókból, hanem tanítványokból áll, akik nem leckét tanulnak, hanem felfedezik az életet.

A fenti szempontokon kívül G. CAVALLOTTO kiemeli Isten kezdeményezését és elsődlegességét a megtérés útjára való meghívásban, a megvilágosodásban és az újjászületés történéseiben.⁵¹

Az OICA tehát egy olyan pasztorációs-liturgikus fejlődést hozó dokumentum, mely a felnőttek beavatását, a megtért keresztények beépülését Krisztus Titokzatos Testébe mint lelki gyakorlatos zárándokutat mutatja be. Visszatekint az ókori szakramentáriumokra, egyházi gyakorlatokra és egyházatyák műveire, melyek antikvitásuk ellenére ma is időszerűek. B. Fischer, ez új rítus előállító bizottságának elnöke egy interjúban így nyilatkozott: *Nem volt szándékunkban ókori szövegekkel előhozakodni pusztán azért, mert régiek vagy nosztalgikus okokból, de mert ezek a szövegek amíg összekapcsolnak bennünket a múlttal, még mindig válaszolnak napjaink igényeire: az ókori szövegek a keresztény beavatást úgy kezelik, mint ami valójában az, egy folyamatként (eljárás), és ezt a folyamatot kapcsolatba hozzák az emberi természettel.*⁵²

A bizottság ezt a zárándokutat az ókori hagyomány nyomán négy periódusra osztotta: evangelizáció, katekumenátus, megvilágosodás és mystagógia.

2.2.2 Az OICA és a korai egyház

A következőkben az óegyházi gyakorlat és az OICA összefüggéseire mutatok rá egyházatyák és más ókori írások tanúsága alapján, a rítusok, a keresztény beavatás lépései, periódusai⁵³ szerint. Három nagy lépcsőről – felvétel a katekumenek sorába, a kiválasztás, a szentségben való részesedés –, a négy periódusról, és kisebb szertartásokról van szó. A mai gyakorlat rövid bemutatása után az óegyházi gyökerek után nyomozok a „◇” jelet követően.

2.2.2.1 Néhány forrásmű és azok jelentősége

Az OICA mint a korai egyház rítusainak mai igényekhez való átültetéseként jelenik meg. Ezért a korai gyakorlatok megismerése érthetőbbé teszi a modern OICA szertartásait és jelentőségét. E tekintetben a legegységelműbb írások közé tartozik a 19. sz. közepén felfedezett kopt nyelvű, valószínűleg Hippolytus munkája, a *Traditio Apostolica*. Egyházfegyelmi intézkedéseket, a keresztény élet és a liturgia szabályait illetve előírásait tartalmazza. A mű 215 körül íródhatott,

⁵¹ G. CAVALLOTTO, *Catecumenato*, in: *Dizionario di Missiologia*, 92.

⁵² HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Catechumenate*, 3.

⁵³ Az OICA-ban leírt egyes szakaszok valamint az azokhoz kapcsolódó szertartások vázlatos összefoglalóját ld. a függelékben.

liturgikus jellegű részei viszont korábban keletkezhettek. A 15-21 fejezetek a katekumenátusról és a keresztség szentségéről szólnak.⁵⁴

Tertullianus érdemei közé tartozik, hogy kidolgozta a keresztség és a bérálás teológiáját. A *De Baptismo* c. műve a 3. század egyik legjobb keresztségi katekézise. A keresztségről mint *a mi vizünk szentségéről beszél* (1.1). Az első olyan mű, amelynek témája a keresztség szentsége –magát a *sacramentum* szót is először ő alkalmazza a keresztségre.⁵⁵

Cirill beavató hitoktatásai (24), a *Mystagógikus katekézisek* a katekumenátus virágkoráról tanúskodnak. A hitoktatás vezérfonala a Credo. Az első öt hitoktatása a megtérésről szól, a 6-18. pedig a Credo tételeiről.

Ambrus idevonatkozó művei közül a *Misztériumról* és *A szentségekről* c. művei jelentékenyek, melyek a beavató szentségeket magyarázó hitoktatásokat tartalmazzák. Szent Ágoston műveiből és beszédeiből a keresztény beavatás szakaszait nagyvonalakban ekképp különböztethetjük meg:

(1) az utolsó év nagyböjtje – a közvetlen felkészülés ideje; (2) húsvéti vigíliája – a szentség fölvétele; (3) húsvét nyolcada – a keresztség utáni katekézis⁵⁶.

2.2.2.2 A keresztény beavatás fokozatai

Prekatekumenátus

Ez az Ige hallgatásának és a személyes megtérésnek az ideje. A katekumenátust megelőző időszakot *evangélizáció*, *prekatekumenátus* néven emlegetik. Meghívás a keresztény közösség életével való megismerkedésre. Miután ez megtörténik, s a szándék még él, és a közösség *érettnek* találja, befogadja a *hitjelöltek* sorába.⁵⁷

Kölcsönös elkötelezettséget jelent ez ma is a leendő katekumen és az Egyház között: a jelöltek *kinyilvánítják szándékukat az Egyháznak, és az Egyház...anyai szeretettel és törődéssel átöleli a katekument mint sajátját* (OICA 47)⁵⁸. Ezentúl úgy tekintenek rá, mint keresztényre, mint Krisztus családjához tartozóra (vö. AG 14).

A keresztség előtti katekézis alapvető célja az üdvtörténet elbeszélése: *Az elbeszélő tanítás akkor teljes, ha ...ott kezdődik, hogy Isten kezdetben teremtette az eget és a földet, és egészen*

⁵⁴ vö. VANYÓ LÁSZLÓ, Ókeresztény írók 5., 38-40

⁵⁵ vö. VANYÓ LÁSZLÓ, Ókeresztény írók 1., 432-433.

vö. KUHÁR FLÓRIS, *Az ősegyház szentségi élete*, 26.

⁵⁶ vö. DOLHAI LAJOS, *Az ókeresztény egyház liturgiája*, 111.

⁵⁷ A MKPK Országos Lelkipásztori Intézetének munkatársai által készített szórólap

⁵⁸ A továbbiakban csak számok.

az Egyház idejének a bemutatásáig tart.⁵⁹ Ez a *narratio* a keresztyén szimbólumok és a vasárnapi imádságok magyarázataival egészült ki⁶⁰.

Katekumenátus
A katekumenek közé való befogadás

Ezt a lépést a katekumen szempontjából az Evangélium befogadásaként lehet tekinteni. Szimbóluma a Szentírás⁶¹. E befogadás keretén belül az igeliturgia után a katekumen kérdésekre válaszolva kifejezi szándékát, hogy – lévén már némi tapasztalata az imádság és a szeretet útjain – rá akar lépni a hit útjára és keresztennyé akar válni. Ezután megkenik olajjal, majd az érzékszerveit megjelölik a kereszt jelével. A Szentírás átadása után pedig beírják az új nevét a *Katekumenek anyakönyvébe*, majd imádkoznak értük az egyetemes könyörgésekben (73-97).

Ez a *teljes keresztyén életre*⁶² való nevelés időszaka. Az OICA négy elemet sorol fel, mely hozzájárul az érett keresztyén életforma kialakításához: képzés, ima, megfelelő liturgikus szertartások és aktív részvétel az Evangélium hirdetésében (19). Ezek szerint ők tehát nemcsak *audiens*-ek – az Igét hallgatók –, hanem hivatásuk arról tanúságot is tenni.

Vasárnaponként az ősegyházi gyakorlathoz hasonlóan továbbra is résztvesznek az Igeliturgián: olvasmányok, prédikáció, ima, áldás, elbocsátás.⁶³

A katekézis az üdvösség misztériumának teljesebb megértésére, az ima megtapasztalására irányul (75). A hangsúly az újszövetségi erkölcs, a kiengesztelődés és bűnbánat elsajátításán van (82). Helye pedig inkább a liturgia kerete, mint a katedra.

Sajátos feladata az egész keresztyén közösségnek, hogy a hitjelölteket elvezesse a krisztusi élet útjára, az Isten és *felebaráti szeretetre*, az *önmegtagadásra* és az *apostoli magatartásra* (19).

A kezeseknek kettős szerepük van: egyrészt tanúvallomást tesznek a katekumenek előtt az evangélium hiteles megélése mellett, másrészt pedig bizonytságot tesznek a katekumenek érdekében a liturgikus gyülekezet előtt az ő nevükben⁶⁴.

◊ Az *ige hallgatására* jelentkeztetektől először motivációjuk felől érdeklődtek. A mesterségeket illetve foglalkozásokat tekintetbe véve (kiknek semmi közük nem volt a

⁵⁹ ÁGOSTON, *De Catechizandis rudibus*, 3,5

⁶⁰ vö. DOLHAI LAJOS, *Az ókeresztyén egyház liturgiája*, 112.

⁶¹ YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, 2.

⁶² AG 14.

⁶³ Az elbocsátás ősegyházi gyakorlatának visszaállítása vitatható.

pogány kultuszokhoz) befogadták a keresztségre készülők közé, akiket három éven át oktattak. Erkölcsi életük elsajátítására először az ószövetségi bölcsességi irodalmat ismertették, majd a prófétákat; így tértek át az újszövetségi Jézus-esemény ismertetésére⁶⁵. Az idő mennyiségénél azonban fontosabb volt a krisztusi magatartás elsajátítása.⁶⁶ A keresztség feltétele tehát a megtérés, metanoia. Ennek szolgálatára állt a katekumenátus időszaka.

A befogadás szertartása négy elemből állt: a homlok megjelölése a kereszt jelével, sóval történő meghintés, kézrátétel és exorcizmus⁶⁷. A *De cath. rudibus* (26,50) nem említi itt a kézrátételt, hanem három liturgikus cselekményről beszél, melyeknek üzenete az Isten láthatatlan kegyelmének felfedezése és tisztelése.⁶⁸

Szent Ágoston a *Vallomások*-ban céloz ezekre a szertartásokra: *És megjelöltek már a kereszt jelével és sójával is meghintettek anyám méhétől fogva*⁶⁹.

1. A kereszt jelével való megjelölés szimbolikájáról tárgyalva Szent Ambrus szolgákra és katonákra utal, akik kezükön vagy a homlokukon jegyet (bélyeget) viselnek, jelezvén, hogy kinek szolgálnak: *A szolgák meg vannak jelölve mesterük jelével, a katonák a császár nevével*⁷⁰. Ez a jel bélyeg vagy tetoválás lehetett.⁷¹

Ágoston pedig, amikor a befogadottakhoz szól, azt mondja: *Ne tetovázz, ne szégyenkezz! Amikor először hittél, Krisztus jelét fogadtad a homlokodon, a szégyen lakhelyén. ...Ne félj a kereszt szégyenétől!* (Sermon 215.5) A homlok azért a szégyen tükrözője, mert a szégyen pírja ott jelenik meg⁷².

2. A só szimbolikájáról János diakónus néven fennmaradt írás tárgyal.⁷³ Amint a húst sóval tartósítják, a szellemet is a bölcsesség és az Isten ígéje hirdetésének sójával kell átítatni, hogy megóvja a világ támadásaitól. A római liturgiában 1969-ig fennmaradt a szertartás, keleten viszont mindig is ismeretlen volt.⁷⁴

A sónak a kereszténység előtti Róma ördög-ellenes szertartásaiban is volt szerepe.

⁶⁴ vö. HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Catechumenate*, 6.

⁶⁵ Anon: *A katekumenektől a katekizmusig*, in: *Vigilia*, XIV/2 (1949), 863-864

⁶⁶ *ApTrad* 17.

⁶⁷ vö. YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, 4.

⁶⁸ vö. DOLHAI LAJOS, *Az ókeresztény egyház liturgiája*, 113.

⁶⁹ ÁGOSTON, *Vallomások*, XI.17.

⁷⁰ *De Obitu Valentiniani*, 58.

⁷¹ vö. YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, 4.

⁷² uo.

⁷³ A római JOHANNES DIACONUS a 9. század közepén Monte Cassino-ban szerzetes, majd később római diakónus. A keresztség szentségéről szóló tárgyalás viszont egy későbbi Jánostól származik. Vö: Catholic Encyclopedia: *John the Deacon*, in: <http://www.newadvent.org/cathen/08491a.htm>; YARNOLD, EDWARD S.J. a forrás időpontját a 6. századra datálja.

3. A kézrátétel az Istennek való felajánlás és az áldás jele. Az ószövetségi nép áldozatainak szabályai közé tartozik, hogy mielőtt levágná az áldozatot, *tegye rá kezét az áldozat fejére, hogy az kedves legyen, és engesztelést szerezzen neki* (Lev 1,4).

Saul és Barnabás küldetésekor pedig a tanítók és próféták *rájuk tették kezüket, aztán útnak indították őket* (ApCsel 13,3). A korai egyházban ez a gesztus a katekumenek befogadását jelzi.

4. Ez időben úgy gondolták, hogy a pogányok ördögtől megszállottak. A *Barnabás-levél* azt írja, hogy *mielőtt Istenben hittünk volna, szívünk romlandó és gyöngye hajlék volt, ...a démonok lakóhelye*⁷⁵. Ezért volt az exorcizmus szertartása. Két része volt: a szavak, melyek által az ördög elhagyta az illetőt, és a ráfújás. Ez a gesztus az ördög elfújását jelentette. A szertartás az OICA-ban csak a katekumenátus megkezdése után szerepel.⁷⁶

Megtisztulás és megvilágosodás

Kiválasztás, Skrutínium: a katekumen hitének megvizsgálása, Exorcizmus

A megtisztulás időszaka a *Kiválasztás* (electio) szertartásával kezdődik Nagyböjt első vasárnapján. Ettől kezdve a nevük: *electi*. Ez az időszak nagyon rövid és intenzív: a IV. századig egy-két hét, utána pedig a Szent Negyvennap.⁷⁷

A *skrutíniumok*⁷⁸ ideje Nagyböjt 3., 4. és 5. vasárnapja. Témájuk a Jézussal való találkozás az „A” év evangéliumai szerint: beszélgetés a samariai asszonnyal (Jézus az élő víz), a vakonszületett meggyógyítása (Jézus a világosság) és Lázár föltámasztása (Jézus a föltámadás és az élet).⁷⁹

A skrutíniumok céljai az értelem és a szív megtisztítása, a bűnbánat, megerősödés a kísértésekkel szemben, az őszinte szándék, hogy a kiválasztottak jobban ragaszkodjanak Krisztushoz. A kiválasztott önvizsgálata, gyengeségének beismerése után kerül sor a szertartásra, melyben kéri az Egyházat, hogy imádkozzanak érte Krisztushoz való teljesebb odaadásáért. Mindez azért történik *...hogy megértsék...Isten gyermekeinek igazi szabadságát* (a csendben végzett imára szóló felszólítás)⁸⁰.

⁷⁴ vö. YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, 5.

⁷⁵ *Barnabás-levél*, 16.7

⁷⁶ vö. YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, 6-7.

⁷⁷ G. CAVALLOTTO, *Catecumenato*, in: *Dizionario di Missiologia*, 89.

⁷⁸ Kialakulásáról, történelmi fejlődéséről és jelentőségéről kiváló munka: *Liturgical Ministry* 8 (Spring, 1999): 68-77., in: <http://www.paulturner.org/scrutinies.htm>

⁷⁹ *Felnőttek beavatása a keresztény életbe*, 11.

⁸⁰ OICA 160-180.; *Felnőttek beavatása a keresztény életbe*, 68-70.

A kiválasztottakért végzett könyörgések után *exorcizmus* következik. Az exorcizmus az OICA-ban már nem „átkozódó”, hanem „elítélő” jellege van. B. Fischer rámutat arra, hogy az exorcizmusban többé már nem az ördöghöz, hanem az Istennel beszélünk.⁸¹ Ezt az időszakot intenzívebb lelki összeszedettség, a bűnbánat, a szív és lélek megtisztulása jellemzi⁸².

◊ A korai egyházban is nagyböjt elején, a közvetlen felkészülés idejének megkezdésekor ünnepelték a névválasztást és a kiválasztottak (*electi; competentes*) sorába való beiratkozást. *Egeria*⁸³ tanúsága alapján Nagyböjt első napján a püspök személyesen, kikérdezés alapján bizonyosodik meg az illető életének becsületességéről, s ennek ismeretében jegyzi fel a nevét.

Nagyböjt ideje a megtisztulás és megvilágosodás időszaka. A megvilágosodás folyamatához rengeteg szertartás járul hozzá.

Az óegyházban a keresztség felvételéhez szükséges volt az új emberré válás. Az exorcizmus és a skrutínium a jelölt megtérését hivatott elősegíteni, illetve kísérni ezen az úton, míg elfogadja Jézus Krisztust mint élete Urát. Maga a skrutínium szertartása magába foglalta az exorcizmus szertartását is⁸⁴. Nagy Szent Leó pápa szavaival: a kiválasztottak *exorcizmus által vizsgáltatnak meg*⁸⁵.

A skrutínium csak a nyugati egyház gyakorlata, noha az exorcizmus szertartása Keleten is a keresztségre való felkészítés része.

Az első világos említést keresztség előtti exorcizmus gyakorlatáról a *Traditio Apostolica* hozza⁸⁶. A keresztség elnyerésére való *kiválasztás* (*electio*) a tisztességes élet alapján történik. Ettől kezdve naponként kézföltétellel kiűzik belőlük az ördögöt megtisztulásukért⁸⁷.

Egeria útinaplója is beszámol arról, hogy *akik a keresztséghez járulnak, a negyven nap folyamán, amelyeken böjtölnek, ...elvégezik az ördögűzést a klerikusok kora reggel*⁸⁸.

⁸¹ vö. HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Catechumenate*, 7.

⁸² vö. OICA 139.

⁸³ vö. *Egeria útinaplója*, 45.

⁸⁴ vö. *Liturgical Ministry* 8 (Spring, 1999):68-77., in: <http://www.paulturner.org/scrutinies.htm>

vö. ÁGOSTON, *De fide et symbolo*, 1.1; *Sermo ad Catechumenos de Symbolo*, 1.2

⁸⁵ vö. YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, 11. idézi Ep. 16.6; PL 54.702

⁸⁶ vö. *Liturgical Ministry* 8 (Spring, 1999):68-77., in: <http://www.paulturner.org/scrutinies.htm>

⁸⁷ uo. 46.; *ApTrad.* 20.

⁸⁸ *Egeria útinaplója*, 46.

Az ördögűzés keretében imádkoztak a keresztségre készülőkért, akik korábbi életmódjukat szándékozták megváltoztatni. Az „ördögűzés sikerét” a skrutínium mérte le, melyen lelki életükről és erkölcsi magatartásukról tettek tanúságot.

Ezek a gyakorlatok rituális megerősítést nyertek a keresztség fölvétele előtti napon, Húsvét előtti szombat reggelen, amikor az végső ördögűzést más szertartásokkal együtt maga a püspök végzi: arcukba fúj, aztán megjelöli homlokukat és érzékszerveiket. Befejezésként ellentmondanak a Sátánnak, és megkenik – ezzel pecsételik meg a keresztség előtti ördögűzés munkáját⁸⁹.

*Traditio – Redditio*⁹⁰

Ezek a szertartások összegzik a katekumen nevelésének alapjait, és fölkészítik őket a keresztény imára. Lehetővé teszi belépésünket a misztériumba, hitünk szent titkaiba.

A reform utáni rítusban javasolt, hogy ezen szertartások hétköznapi történjenek (157; 178). A hitvallás átadása az első skrutínium utáni héten történik, a megvallás pedig Nagyszombaton.

Jelentőségét a Hitvallás és a Miatyánk átadását megelőző szavak jelzik: *A hit által a keresztény közösség tagjai lesztek, és elnyeritek a megigazulást.*⁹¹

◇ A Credo ismertetése a be nem avatottak részére tilos volt. Nyugaton sok helyen Virágvasárnap ünnepelték a *traditio Symboli*-t, ezért nevezték e vasárnapot *dominica competentium*-nak⁹². Más helyen a tradíciót a nagyböjt 4. vasárnapja utáni szerdán ünnepelték⁹³. Az egyházatyák tanúsága szerint a hitvallást és a Miatyánkot nem írták le, hanem a katekumenek szájhagyomány alapján, a keresztszülők segítségével tanulták meg. Nagyböjt idején a Hitvallás tételeit átvették (*accipere*), emlékezetükbe vették (*tenere*) és egyenként fölmondták (*reddere*)⁹⁴. Ezért maradt fenn úgy, hogy *Credo*, és nem *Credimus*. Az Istenben való hitet vallja meg, mely hit kifelé is megnyilatkozik. Így

⁸⁹ vö. *Liturgical Ministry* 8 (Spring, 1999):68-77., in: <http://www.paulturner.org/scrutinies.htm>; *ApTrad* 20.

⁹⁰ OICA 183-191.; Kialakulásáról, történelmi fejlődéséről és jelentőségéről kiváló munka: *The Presentations*, by TURNER, PAUL, in: *Catechumenate: A Journal of Christian Initiation* 21/4 (July 1999): 13-17.; <http://www.paulturner.org/presentations.htm>

⁹¹ *Felnöttek beavatása a keresztény életbe*, 41.

⁹² SZUNYOGH XAVÉR FERENC OSB, *Magyar-latin Misszálé*, 383.

⁹³ SZUNYOGH XAVÉR FERENC OSB, *Magyar-latin Misszálé*, 331.; a Misszálé itt olyan gyakorlatot is ismertet, mely szerint ettől kezdve nevezték a hittanulókat megvilágosodottnak, mert ez volt az utolsó skrutínium napja: exorcizmus, megjelölés a kereszttel, a *bölcsesség sójának* megízlelése, ellenmondás a sátánnak, kelet felé fordulás az igai Világosságtól nyert megvilágosodásért; efféta, a vakon született meggyógyításáról szóló evangélium, tradíció.

⁹⁴ vö. *Explanatio Symboli*, 9.; KÜHÁR FLÓRIS, *Az ősegyház szentségi élete*, 68.

lesz *confessio martyrium*, azaz Isten melletti tanúságtétel és szimbólum: a *keresztény egység összekötő kapcsa*⁹⁵ (ld. a szimbólum jelentését).

Egeria útinaplójában⁹⁶ arról számol be, hogy öt hét tanítás után megkapják a hitvallást, amit aztán részletesen meg is magyaráznak. Cirill 6-18. hitoktató beszédei a hitvallás tételeit veszi sorra és magyarázza, kivéve az *egy keresztséget a bűnök bocsánatára* tételt, mert arról már szó esett az első három beszédben (18.32). A hitvallás és a Szentírás magyarázata dialektikus egységben áll: a Credo magyarázata egyben út az Írások megvilágosítására, az Írások pedig rámutatnak a hitvallás tételeinek igazságaira.⁹⁷

A Credot a hatodik beszédben hivatalosan átadja, a tizennyolcadikban pedig visszakérdezi⁹⁸. Ötödik hitoktató beszédében a Miatyánkot szakaszok szerint tárgyalja.

A *redditio* két hét múlva következik: a katekumenek keresztszüleikkel a püspök elé járulnak a Martyriumba, és felmondják a hitvallást. A püspök szavai szerint ezzel lényegében lezárul a katekumenátus. *Isten legtitkosabb misztériumait* Húsvét nyolcadában, a szertartás után fogják hallgatni az *Írás törvényeiről* és a *hitről*. Ágoston a Hitvallással együtt a Máté szerinti Miatyánkot is átadta, amit egy héten át minden nap elismételtek a hívő közösség előtt, majd visszakérdezte.⁹⁹

Mopsuestiai Theodorosz keresztség előtti katekézise Nagyböjt folyamán tíz homíliát tartalmazott a Hitvallásról, egyet pedig a Miatyánkról, és még hármat a keresztség témájáról¹⁰⁰. Azért tartja ennyire fontosnak a Hitvallásról tárgyalni, mert ebből tanulható meg, hogy kinek a nevére keresztelkedünk, mert ez része a misztériumnak, melyben részesedünk, és mert annyira tömör, hogy a benne rejtőző titkokat szükséges kihámozni¹⁰¹.

Beavató szentségekhez járulás

A legsokrétűbb és legszentebb éjszaka Húsvét Vigíliája, a szent liturgia misztériumának csúcsa, a keresztény Pászká, átmenet a halálból az életre, a keresztény beavatás ideje.

A Pászká¹⁰² szó eredete a *pasah* (= sántítani; rituális táncot járni az áldozat körül) igéből származik. Az Ószövetségben azt jelenti, hogy átugrik, átvonul, átvitt értelemben

⁹⁵ PÁPAI LAJOS, *A hitvallástól a katekizmusig*, in: Vigilia, 59/1 (1994), 18.

⁹⁶ vö. Egeria útinaplója, 46.

⁹⁷ vö. HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Cathecuminate*, 66.

⁹⁸ uo. 65.

⁹⁹ vö. *The Presentations*, by TURNER, PAUL in: *Catechumenate: A Journal of Christian Initiation* 21/4 (July 1999): 13-17. (<http://www.paulturner.org/presentations.htm>)

vö. YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, 27.

¹⁰⁰ vö. HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Cathecuminate*, 77.

¹⁰¹ vö. THEODOROSZ, *Kateketikai Homília*, 12.1; 1.7; 1.13 – idézi W. HARMLESS fenti művében, 66.

¹⁰² *Biblikus Teológiai Szótár*, „Húsvét” címszó, 528-534.

megkímél. Amint a nomád pásztorok átvitték juhaikat a téli legelőről a nyári legelőre, rituális táncot jártak és egy hibátlan bárányt áldoztak az ártó szellemektől való megmenekülésre. Ennek az megünneplésére kérhettek engedélyt a fáraótól (Kiv 3,18). Az ünnep jelentőségét a kivonulás adta meg: Jahve átmenetele az izraelita házak fölött épségben hagyván azokat, míg az egyiptomiak családjait sújtotta. Éjszakai ünnepről van szó, az Úr szabadító éjszakájának emlékére: *Ez az éjszaka az Úrnak szentelt virrasztás, amikor kivezette őket Egyiptom földjéről* (Kiv 12,42).

Az Újszövetségben Jézus az áldozati Bárány, aki megalapítja az új *húsvéti lakomát* és átvonul *e világból az Atyához* (Jn 13,1).

A keresztények éjszakai virrasztásra gyűlnek össze, hogy megünnepeljék a misztériumot, hogy *meghaljanak a bűnnek és új életre támadjanak* (Róm 6,3-11).

A Vigília telve van a fény szimbólumával. A fény elűzi a bűn sötétségét (*peccatorum tenebras* – Exsultet) és örvend a föld, sugárzásában e villámló fényeknek, megvilágosítva az örök Király ragyogása által (*aeterni Regis splendore illustrata* – Exsultet). A világ teremtésének kezdete: *Legyen világosság* (Ter 1,3); az új teremtés kezdete az isteni fényesség tűzének ajándéka.

Húsvét Vigíliájához mint a keresztény beavatás normális keretéhez való ragaszkodás sem nem egyházi nosztalgia, sem nem doktrinális vágyakozás. Egyszerűen nincs az évnek más időpontja, és természetesen más liturgikus kontextusa, amely olyan gazdag kerettel szolgálna a keresztény beavatásnak és annak jelentésének. A beavatás nemcsak meghalás és föltámadás Krisztusban, amint az Egyház régóta megemlékezik az ő átkeléséről a halálból az életre. Sokkal fontosabb, hogy a beavatás belépés az ő testi, valóságos jelenlétébe, ami az Egyház... Csak a Húsvét Vigíliája hozza meg a keresztség ekkleziológiai méltóságát (Aidan Kavanagh)¹⁰³.

◊ A *Traditio Apostolica*, Cirill és Ambrus részletesen beszámolnak a szent misztériumok ünnepléséről.

Húsvét ünneplésének egyik legszebb momentuma a *vigiliae dulces clarissimae noctis* (a fényességes éjszakának édes virrasztása)¹⁰⁴. Hippolytus is éjszakai virrasztásról számol be, mialatt olvasmányokat és oktatásokat hallgatnak; megemlékeznek Isten nagy tetteiről és ígéreteiről. Tulajdonképpen átismételték az egész anyagot. Amikor a kakas megszólal megkezdődik a keresztes szertartása. Ettől kezdve az egész néppel együtt imádkozhatnak az Eucharishtián.¹⁰⁵

*Effeta*¹⁰⁶

¹⁰³ HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Catechumenate*, 8.

¹⁰⁴ VERONAI ZÉNÓT idézi RADÓ POLIKÁRP *Húsvét* c. szemléjében, in: *Vigilia*, XIV/4., 263.

¹⁰⁵ *TradAp* 20-21.

¹⁰⁶ OICA 200-202.

Mk 7,17 (a süket meggyógyítása) evangéliumának fölolvása után a pap megérinti a katekumenek füleit és ajkát, hogy elnyerjék a kegyelmet Isten igéjének, a hit titkainak meghallására, megértésére és megvallására.¹⁰⁷

◊ A skrutíniumhoz hasonlóan ez is csak Nyugaton ismert szertartás, az evangéliumi süketnéma meggyógyításának gesztusán (Mk 7,34) alapszik. A korai egyház az orrlyukat érintette meg. Ambrus tudósítása szerint ez képessé teszi a kiválasztottat *Krisztus jó illatának* élvezésére (2Kor 2,15), a feladott kérdések megértésére és a feleletek emlékezetben tartására. A kérdés-felelet formula az ellentmondásra és a hitvallásra utal.¹⁰⁸

A *Traditio Apostolica* is beszél arról, hogy a püspök az exorcizmus után megjelöli a keresztelendő orrlyukait, füleit és a többi érzékszerveit¹⁰⁹.

Ellentmondás a sátánnak és a hit megvallása; Keresztelés

A keresztvíz megszentelése után kérdés-felelet formájában hangzik el a sátánnak, minden cselekedetének és csábításának való ellentmondás, majd a katekumenek olajával való megkenés után az Atyában, a Fiúban és a Szentlélekben való hit megvallása következik.¹¹⁰

◊ *A víz megáldása*

Nem minden víznek van tisztító ereje, csak annak, melyre a Szentlélek rászáll és megszenteli.¹¹¹ Theodorosz ezen tovább gondolkodván a keresztelőmedencét anyaméhnek tekinti, melybe a keresztelendő alámerül, hogy a Szentlélektől újjászülessék, akinek a jelenléte megtermékenyíti a vizet.¹¹²

Ambrus Krisztus keresztségével hozza összefüggésbe a vizet: *mit ér a víz Krisztus keresztye nélkül*. Mert a víz csak az Úr keresztyének misztériuma által lesz üdvösségszerző hatása.¹¹³ A *szentségekről* c. művében ezt a kapcsolatot tovább taglalván arról beszél, hogy *aki megkeresztelkedik, Krisztus halálába keresztelkedik meg* (Róm 6,3). Amikor a keresztelendő részesül a kereszthalál misztériumában, Krisztushoz csatlakozik, és az ő szegei erősítik, hogy el ne szakadhasson tőle.¹¹⁴

Az *Apostoli Konstitúciók*-ban található víz feletti *epiklézis* tartalmazza a keresztelendő haláláról és a Krisztusban való eltemetkezésről szóló imát.¹¹⁵

A keresztyén élet az egyház hitének megvallásával¹¹⁶, elfogadásával és a neki való engedelmesség kifejezésével kezdődik az alázat és a fegyelem jegyében.

¹⁰⁷ *Felnőttek beavatása a keresztyén életbe*, 58-59.

¹⁰⁸ vö. AMBRUS, *Misztériumokról*, 3.

¹⁰⁹ *TradAp* 20.

¹¹⁰ *Felnőttek beavatása a keresztyén életbe*, 91-93.

¹¹¹ vö. AMBRUS, *A szentségekről*, 5.15.

¹¹² vö. THEODOROSZ, *Baptismal Homily* 3.9.

¹¹³ vö. AMBRUS, *Misztériumokról*, 14; 20.

¹¹⁴ vö. AMBRUS, *A szentségekről*, 2.13, 23.

¹¹⁵ vö. *ApKonst* 7.43

¹¹⁶ A *Traditio Apostolica* etióp és kopt (szahidi) változata nyilatkozási formaként hozza a hitvallás szövegét. J. CUMING,

A víz megáldása után olyan rítusok következtek, melyeknek formája mára átalakult. A keresztelezés szertartása meztelenül zajlik, a hívő közösségtől elkülönítve. A hitvallás három kérdése közben háromszor alámerül. Háromszor megkenik olajjal: a alámerítkezés előtt az exorcizmus olajával, az alámerítkezés után a hálaadás olajával, és még egyszer a nyilvánosság előtt – ez később a bér mátkozás szentségévé válik.

Ezután résztvesz az eddig megvont szertartásokon. Áldozáskor Krisztus Testének magához vétele után három kehelyből részesedik: az elsőben víz van, mely megmossa a belső embert, a másodikban tej és méz és a harmadikban bor.¹¹⁷

A Sátánnak való ellentmondás az exorcizmus olajának megkenése előtt történik. A forrásokban különböző variáció maradt ránk: Hippolytosz liturgiájában a Sátánnak, szolgálatának és műveinek való ellentmondásként szerepel; Cirillnél a Sátán, művei (cselekedetei), pompája és imádása (tisztelete); Chrysosztomnál a Sátán, a pompája, az imádása és a művei; Theodorosznál a Sátán, angyalai, művei, imádása, hiúság és világi csábítások; Ambrusnál pedig az ördög, művei, a világ és annak minden élvezete.¹¹⁸

A hitvallást a korai egyházban a Krisztushoz való hűség tetteként ünnepelték: a katekumen itt tett fogadalmat a Krisztus melletti teljes elköteleződés mellett.¹¹⁹ Ezt az elköteleződést, a Sátántól való elfordulást a nyugatról kelet felé, a paradicsom való fordulás gesztusa fejezi ki. *A kelet a világosság tája*. A hitvallás formája doxologikus karaktert ölt: *Hiszek az Atyában, hiszek a Fiúban és a Szentlélekben és a bűnbánat egy keresztségében*.¹²⁰

Ambrus liturgiájában az ellentmondás jeléül szembeköpi az ellenséget. Utána *Keletre fordulsz; mert aki ellene mond az ördögnek, Krisztushoz fordul, rája tekint egyenes nézéssel*.¹²¹

A kelet felé fordulásnak más magyarázata is előfordul: a Mennybemenetel Jeruzsálem keleti felében történt; a második eljövétel kelet felől várható. Az ószövetségi szentély külső kapuja kelet felé nézett, és Isten dicsősége kelet felől vonul be (Ez 43,2; 47,1)¹²².

A meztelenül való alámerülésről Ambrus nem ír semmit sem a *Szentségekről*, sem a *Misztériumokról* c. műveiben, de említést tesz a 61. zsoltárhoz fűzött magyarázataiban, mely szerint a Jordán vizébe való alámerülés emlékeztet arra, hogy meztelenül léptünk be ebbe a világba, és ugyanígy fogjuk azt elhagyni.¹²³

GEOFFREY néhány szakemberrel együtt úgy véli, hogy ezek későbbi betoldások lennének (HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Catechumenate*, 44.)

¹¹⁷ TradAp 21.

¹¹⁸ vö. YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, 19.

¹¹⁹ uo.

¹²⁰ vö. CIRILL, 1. *Hitoktató beszéd* 9.

¹²¹ vö. AMBRUS, *Misztériumokról*, 7.

¹²² vö. YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, 20-21.

¹²³ uo.

Cirill a Mystagógikus katekézisében más megközelítést nyújt: a ruha levetése a régi ember levetkezésére történik; a meztelen állapot Krisztus másává válását jelenti, *aki ruhátlanul függött a keresztfán*.¹²⁴

A háromszori alámerítkezés módja a Szentháromság megvallására történt. A 4. századi eretnekek, akik nem hittek a Szentháromságban – Alexandriai Didymus, Eunomios – egyszer merültek alá nem a Szentháromság nevében, hanem Krisztus halálára.

Cyrrill az ortodox gyakorlatot azzal a képpel hozza összefüggésbe, hogy *a mi Urunk három nap és három éjjel volt a föld gyomrában*.¹²⁵

A 4. századi antióchiai formula nagyban hasonlít a maihoz: *N. megkereszteltetett az Atya és a Fiú és a Szentlélek nevében*.¹²⁶ Chrizosztom a passzív formulát úgy magyarázza, hogy aki kereszttel, csupán a kegyelem szolgája, aki ráhelyezi kezét a kereszttelendőre.¹²⁷

Milánóban és Jeruzsálemben a keresztelezés a hit megvallásával volt összekapcsolva. Ambrus pl. így számol be erről: *Azt kérdezték tőled: Hiszel-e az Istenben, mindenható Atyában? Felelted: Hiszek. És alámerültél: azaz eltemetkeztél*. És ez így folytatódik tovább a Fiú és a Szentlélek hitvallásával.¹²⁸

A víz szerepe már a teremtés elején nyilvánvaló – *Hozzanak elő a vizek... élőlényeket* (Ter 1,20): amint ott életre szült, itt újjászült a kegyelemre.¹²⁹

Theodorosz és Chrizosztom a Szentháromság nevében való keresztségünket Jézus keresztségével hozza összefüggésbe: amint Jézus is a Szó által kereszttelkedett, az Atya által, aki szólt a mennyből és a Lélek által, aki leszállt rá.¹³⁰

Megkenés

A korai egyházhoz hasonlóan az OICA három különböző megkenést ismer: (1) a katekumenek olajával való megkenés a befogadás szertartásában az ördög hatalmától való szabadulást jelzi; ez az *üdvösség olajával* való megkenés a keresztségre való készülésre.

(2) A keresztség utáni megkenés az *üdvösség krizmájával* az Isten népéhez, Krisztus tagjához való tartozás jele. (3) A bérmlás szentségében a krizmával való megkenés a *Szentlélek ajándékának jele*.¹³¹

◊ Az olajjal való megkenés Ambrusnál a *Krisztus bajnokává* való fölkenést jelenti¹³². Cirill az olajfa szimbólumáról beszél: levágattunk a vadolajfáról és *beoltottak a nemes olajfába*, aki maga

¹²⁴ vö. CIRILL, 2. *Hitoktató beszéd* 2.

¹²⁵ vö. CIRILL, 2. *Hitoktató beszéd* 4.

¹²⁶ vö. THEODOROSZ, *Baptismal Homily* 3 synopsis

¹²⁷ vö. CHRIZOSZTOM, *Baptismal Homily* 2.26.

¹²⁸ vö. AMBRUS, *A szentségekről*, 2.20.

¹²⁹ AMBRUS, *A szentségekről*, 3.3.

¹³⁰ YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, 27. – idézi CHRIZOSZTOM, *Baptismal Instruction* 11.13

vö. THEODOROSZ, *Baptismal Homily* 3.24

¹³¹ *Felnőttek beavatása a keresztény életbe*, 32; 94; 98.

¹³² vö. AMBRUS, *A szentségekről*, 2.1

Jézus Krisztus. Ez az olaj exorcizált olaj, ami a *Krisztus bőségében való részesedés jele*.¹³³

A krizmával való megkenés Jézus keresztségével hozható összefüggésbe, mely Messiássá, Krisztussá való nyilvánítását, a Királlyá való felkenését jelenti. *Ti is tudjátok...hogy miképpen kente föl Isten Szentlélekkel és erővel a Názáretből való Jézust, aki körüljárt, jót tett...mert Isten vele volt* (ApCsel37-39). A mi keresztségünk Jézus Messissá való felkenésében való részesedés.

A korai egyházban a megkeresztelkedés után az olajat a fejre kenték. Ez az az olaj, mellyel Mózes és Áron fejét is megkenték. A szertartás az örök életre való felkenést szimbolizálja, valamint a keresztények királyi és papi hatalmát.¹³⁴ Ambrus számára az Én 1,3-4 alapján a Krisztushoz való vonzódást is jelenti.¹³⁵

Theodorosz a katonaság metaforáját használja: a felkenés által a keresztény *Krisztus katonájává* válik. A felkenés ua. jelenti *Krisztus bárányának* megbélyegzését is.¹³⁶

Hippolytus liturgiájában megkülönbözteti a *hálaadás* és az *ördögűzés olaját*. Az ellentmondás után a püspök megkeni a kereszteltet az ördögűzés olajával. Az Atya, Fiú, Szentlélek megvallása a vízben történik; majd amikor kiszáll, akkor a presbiter megkeni a hálaadás olajával. A püspök könyörgése után fejükre önti a hálaadás olaját, megjelöli homlokukat és békecsókot ad.¹³⁷

Lábmosság

Ambrus liturgiájában található ez a rítus a keresztelezés után. Gyakorolták még Torinóban, Galliában, Észak-Afrikában és valószínűleg Szíriában; az egyetemes egyházban azonban nem nyert teret¹³⁸. Ambrus szerint Róma azért nem ismeri a lábmosság szertartását ebben kontextusban, mert ott igen sok a keresztelező, és igen sok időt venne igénybe. A Rómától való eltérését így indokolja: *Mindenben a római egyházat akarom követni, de nekünk is van emberi érzékünk; amit másutt helyesebben tesznek, azt mi is jobbnak tartjuk megőrizni*¹³⁹.

Az alázatosság hasznán kívül azért tartja szükségesnek ezt a szentségi rítust, mert – noha a keresztség eltörölt minden bűnt –, *Ádámot az ördög elgáncsolta és lábaira mérget öntött... Hogy ahol a kígyó sarkad után leselkedett, ott legyen részed a megszentelés nagyobb segítségében*¹⁴⁰.

G. Morin magyarázata szerint a lábmosság és a fej megkenése keleti hagyományra vezethető vissza: amint ott a vendégfogadásnál megkenték a vendég fejét olajjal és megmosták

¹³³ vö. CIRILL, 2. *Hitoktató beszéd* 3.

¹³⁴ vö. AMBRUS, *A szentségekről* 3.1; 2.24; 4.3; *Misztériumokról* 30.

TERTULLIANUS, *De Baptimo* 7 jelzi e szertartás korai (II. sz.) létezését.

¹³⁵ vö. AMBRUS, *Misztériumokról* 29.; *Keneteid illata kellemes, neved kiöntött olaj... Vonj engem magad után, siessünk keneteid illata után...* (Én 1,3-4)

¹³⁶ vö. THEODOROSZ, *Baptismal Homily* 2.18

¹³⁷ *TradAp* 20-21

¹³⁸ vö. YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, 30-31.

¹³⁹ vö. AMBRUS, *A szentségekről* 3.5.

¹⁴⁰ vö. AMBRUS, *A szentségekről* 3.7.

lábukat, úgy a keresztények az újonnan megkereszteltekkel is ugyanezt teszik az Úr asztalának közösségébe való befogadás jeleként a Lk 7,44-46 alapján.¹⁴¹

*A keresztség hatását megvilágító szertartások
Fehér ruha átadása*

A keresztelezés után a celebráns szól a megkereszteltekhez: *a keresztségben új teremtménnyé lettetek és Krisztust öltöttétek magatokra* (vö. Gal 3,27). Ezt jelzi a fehér ruha, melyet magukra öltenek a keresztszülők segítségével.¹⁴²

◇ A keresztség után a neofiták¹⁴³ ragyogó fehér ruhát kaptak, az új élet, a föltámadás és az ártatlanság szimbólumaként. Az egyházatyák e rész tárgyalásánál rengeteg szentírási részre utalnak.¹⁴⁴

Ágoston a szabadság és a lélek tündöklése jelének tartja a fehér ruha viselését. *Nézzétek, milyen fehérek kívülről, ruhájuk hófehérsége lelküknek tündöklését jelképezi: mert megtisztultak a bocsánat fürdőjében, mert megöntözte őket a bölcsesség forrása, mert elöntötte őket az igazság fénye*¹⁴⁵. Nyugaton Húsvét nyolcadában általánossá válik. Erről a legkorábbi adat a szofista Asteriusnak egy 4. század első feléből való prédikációjából való. Ugyancsak tőle tudjuk azt is, hogy ezt a hetet *Fényeshét*-nek nevezték (*phaidra*).¹⁴⁶

Égő gyertya átadása

A gyertyát, a *Krisztust jelentő világosságot* a keresztszülők adják át a Krisztusban megvilágosodottaknak annak jelzésére, hogy úgy éljenek, *mint a világosság fiai*.¹⁴⁷

◇ Az ókori egyházból nem-igen van utalás ennek a szimbólumnak a jelenlétére. Ambrusnak a *De Lapsu Virginis* c. műve tesz egy említést. A szimbólum a Megvilágosodás szentségének kifejeződése. A keresztség egyik görög neve ui. *photismos*, *megvilágosodás*. Erről említést tesz a Zsidókhoz írt levél (6,4), Jusztinusz az Első Apológiájában és Cirill a Hitoktató beszédeiben.¹⁴⁸

¹⁴¹ vö. KÜHÁR FLÓRIS, *Az ősegyház szentségi élete*, 125.

¹⁴² *Felnöttek beavatása a keresztény életbe*, 95.

¹⁴³ A megkereszteltek, az egyházanya új sarjadékainak (Ágoston) új neve: neofötistos; vö. Mt 13,43 – *az igazak ragyogni fognak Atyjuk országában, mint a nap*.

¹⁴⁴ vö. THEODOROSZ, *Baptismal Homily* 3.26; AMBRUS, *A szentségekről*, 4.5-6; 5.14; AMBRUS, *Misztériumokról* 34: *Hints meg engem izsóppal és megtisztulok, moss meg engem és a hónál fehérebb leszek.* (Zsolt 50).; Cirill, 4. *Hitoktató beszéd* 8: *Legyenek ruháid mindenkor fehérek, és ne hiányozzék az olaj fejedről!* (Préd 9,7); *Örvendezve örvendez az Úrban, ujjong lelkem az én Istenemben, mert az üdvösség ruháiba öltöztetett engem, az igazság palástját terítette rám.* Iz 61,10

¹⁴⁵ P. L. 38, 1092 id. RADÓ POLIKÁRP Húsvét c. szemléjében, in: *Vigilia*, XIV/4., 265.

¹⁴⁶ vö. YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, 32-33.

¹⁴⁷ *Felnöttek beavatása a keresztény életbe*, 95.

¹⁴⁸ vö. YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, 33-34.

Mystagógia

A Mystagógia a közösségbe való beépülés időszaka, amikor a megvilágosodott elmélyül azon szent misztériumokban, melyben Húsvét Vigíliáján részesült. A titkokba való beavatás ideje a szent ötvennap. A liturgiában ezért történik időnként visszautalás a keresztség misztériumára.

3. Beavatás a XXI. század keresztény közösségeiben

A katekumenátus intézménye a missziós egyházakban mindig ismert volt, hiszen a beavatás jelensége elevenebb és a társadalmi élet része. Mi tette lehetővé a keresztény országokban ennek az ókori gyakorlatnak visszaállítását, mely a VI-VII. században különböző történelmi okok (gyermekkeresztség, kereszténnyé válás motivációi) miatt csaknem teljesen megszűnt?

Egyik tényezőjét a Bevezetésben leírt jelenlegi *szenségtani* koncepció jelölhetjük meg. Emellett hangsúlyozott a pluralista társadalomban élő keresztény közösség önazonosságának és szerepének a felismerése, a *communio-egyház* jelentősége. Az inkulturáció meghatározásai a jelenséget sajátos fénybe állítják: Isten Igéjének szolgálatáról van szó, mely *nem tér vissza eredménytelenül*, hanem megújít, új teremtetést valósít meg.

Az OICA megfelel a SC 37-38 elveinek, miszerint a liturgikus könyvek és a szertartások szerkezetének felülvizsgálata legyen alkalmazkodó a népek szelleméhez és hagyományaihoz. Bemutatók néhány tematikát az ókorból és a jelenből: megfigyelhető bennük egységük és különbözőségük. A tematikák címszávaiból tükröződik a katekumenek útjainak jellege az egyes szakaszokban. Szó lesz itt még a liturgikus katekézistről mint a katekézis egyik formájáról.

3.1 AZ INKULTURÁCIÓ KÉRDÉSE

Niewiadomski inkulturációról írt tanulmánya bibliai képekből indul ki: *Ábrahámhoz három vándor érkezett... Mózes segítséget kap Izrael ellenségei ellen... Az Ószövetség újra és újra arról szól, hogy Isten megjelent a világunkban... A Kimondhatatlan kifejezte, megmutatta önmagát az ember világában, a társadalomban, a kultúrában. Életünk, kultúránk része lett. "Inkultúrálódott". Nem volt más választása, - ha az emberrel kapcsolatba akart kerülni¹⁴⁹. Ezek a képek a kommunikáció megteremtésének lehetőségeit tárják fel. Jelen esetünkben a keresztény közösség jel-mivoltának kérdése merül fel: a XXI. század társadalmának van-e lehetősége Istennel találkozni. A kérdés megfordítva: a keresztény közösség Krisztus jele-e a világban? Tanúsítja-e az Ő jelenlétét (vö. LG 1; 8)? Pozitív választ csak akkor tudunk adni, ha az Egyház kész minden időben az újjászületésre. Ez több mint reform, renovatio.*

Az alábbi két inkulturációról szóló definíció¹⁵⁰ hitelesíti az óegyházi katekumenátus liturgiájának és gyakorlatának megújítását a XXI. században az OICA szerint és a II. Vatikáni zsinat egyházképének szemléletében (erről ld. a *Mysterion és Sacramentum* illetve *A keresztény közösség szerepe* c. fejezetet).

¹⁴⁹ TOMKA MIKLÓS, *Inkultúráció* idézi: Niewiadomski, József, *Inkarnation und Inkulturation*, 27-50.o.

¹⁵⁰ TOMKA MIKLÓS, *Inkultúráció*, in: <http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/teol/tomka.htm>

Pedro Arrupe SJ definíciója *a keresztény élet és a keresztény üzenet inkarnációjáról* szól, mely egy adott kultúra *éltető, irányító és egyesítő elvévé válik...*, azt *átalakítva és újjá formálva*, egy »új teremtést« *megvalósítva* (Arrupe, Pedro: *Über die Inkulturation*, 240-248).

Hasonló a *djakartai* kutatószeminárium meghatározása, mely szerint az inkulturáció egy *folyamat, amelyben az egyházi közösség úgy éli meg keresztény hitét és tapasztalatát, hogy az a kultúrát éltető, átformáló, és alapjaiban megújító erővé válik, megteremtve ezáltal a közösség és a kommunikáció új mintáit.* (Roest Crollius, A.A., *Inculturation News Letter*, I. Roma)

3.2 AZ OICA ÉRTÉKELÉSE

A dokumentum megjelenését a világegyházban többféleképpen fogadták: örömmel a missziós országokban – Afrika és Ázsia egyházaiban –, az USA-ban, Kanadában, Franciaországban, Spanyolországban, Szlovéniában. Ausztria és Németország egyes területein viszont feledésbe merült. Általában ott lett nagyobb fogadtatása, ahol valamely mozgalom felkarolta¹⁵¹. Franciaországban azért is lett nagy sikere, mert pl. Lyonban már 1953-ban létrehoztak felnőttek keresztelésére katekumenátusi intézményt; korábban felismerték a gyakorlat aktualitását¹⁵².

Magyarországon 1974-ben a teológiai tanárok konferenciája kérte a dokumentum életbe léptetését. A püspöki kar kérését a Belügyminisztérium visszautasította azzal, hogy *micsoda kisközösségi dokumentumot* akarnak megjelentetni¹⁵³. A dokumentumot a Magyar Püspöki Kar, ezenfelül pedig 1999-ben kiadta a hazai viszonyokra alkalmazott *Felnőttek beavatása a keresztény életbe* c. szertartáskönyvet.¹⁵⁴

E beavatás szempontjai közé tartozik, hogy kiemeli a keresztség-bérmálás-eucharisztia egységét, s ezeket a katekumenátusi intézmény keretei közé helyezi: a rítuson kívül tehát a krisztusi élet melletti döntés és elmélyedés folyamatáról is beszél¹⁵⁵. A keresztség a hit szentsége, mely az ismeretek átadása mellett a *krisztusi élet gyakorlatába* is be kíván vezetni¹⁵⁶.

Az OICA nem nosztalgikus archaizálás, ugyanis pedagógiája modern: különbséget tesz az oktatás és a nevelés között, valamint a zsinat újszerű egyház- és szentségtani koncepciója alapján íródott. Mondanivalója elsősorban életpélda a kezesek és a helyi közösség közvetítésével. A megtérés folyamatát csakis e közösség élete tudja elindítani: a fiatal keresztény közösség mivel *egy szív, egy lélek volt, az egész nép szerette őket* (ApCsel 2,44-47)¹⁵⁷.

3.2.1 Miről hallgat az OICA?

¹⁵¹ vö. LUIGI DELLA TORRE, *Bilanz der Anwendung des <Ordo Initiationis Christianae Adultorum>*, in: Concilium 15, 102-111.

¹⁵² vö. *Evangelisation und Katechumenat in der Weltkirche*, in: Concilium III/2., 1967, 148-167.

¹⁵³ TOMKA FERENC, *A felnőttek keresztelése*, in: Vigilia, LIX/6., (1994) 433-434.

¹⁵⁴ *Felnőttek beavatása a keresztény életbe*, 5. A szertartáskönyv bevezetőjében leírtak szerint megjelent magyar nyelven a teljes dokumentum. Erre azonban mindeddig még nem került sor.

¹⁵⁵ vö. TOMKA FERENC, Római rendelkezés a szentségkiszolgáltatásról, Teológia, IX/1., (1975) 13-18.

¹⁵⁶ DOLHAI LAJOS, *Felnőttek katekumenátusa*, in: Jel 9 (1999), 301-303.

¹⁵⁷ vö. TOMKA FERENC, Római rendelkezés a szentségkiszolgáltatásról, Teológia, 1975, IX. évf., 1. sz., 13-18.

William Harmless 1982-ben egy Houston-i kis plébánián segített. Könyvében ismerteti az itt dolgozó katekéták OICA-val kapcsolatos gyakori kérdéseit¹⁵⁸. Az OICA-ból nem derül ki, hogy (1) mi legyen a tananyag, a katekumenek pedig milyen képzésben, tapasztalatokban és élményekben részesüljenek; (2) a tanítási módszer; (3) hogyan lehet segíteni a katekumenek megtérését. Végül (4) pedig a hit és kultúra kapcsolatára kérdez rá: a világegyház különböző plébániáit más-más gazdasági élet, liturgikus szokások és népi áhítat jellemzi. Jelen esetben egy szegény rétegből álló plébániáról van szó, ahol találkozik a spanyol és az amerikai kultúra, szenvedvén a fennálló amerikai rendszer gazdasági és politikai rendszerétől.

A tananyagra és tanításra vonatkozólag Kavanagh¹⁵⁹ az OICA rituálé-jellegére hivatkozik. A liturgiát pedig nem lehet összetéveszteni nevelési programmal.

A tananyagról való hallgatás mindenesetre megadja a helyzetek szerinti szabad és rugalmas kivitelezés lehetőségeit. Más újabban megjelent iratokkal együtt (Catechesi Tradendae, Katekizmus Általános Direktórium) az OICA a megtérést tartja elsősorban fontosnak, mely egy alapvető döntéssel kezdődik, s útja egy hosszú folyamat¹⁶⁰. A keresztény hitről tanulni nem jelent nagy erőfeszítést, új életet kezdeni viszont áldozattal jár: életem feláldozásával. Ezt pedig kívülről nem lehet irányítani. A megtérés kegyelme Istentől jön. A keresztény közösség feladata pedig ennek a kegyelemnek a tükrözése.

A fentebb bemutatott bizonytalanság mellett más jellegű helyzettel is találkozhatunk¹⁶¹. James Dunning, az észak-amerikai Katekumenátusi Fórum alapítója szerint az OICA *egy eljárás, nem program*. A folyamat teljesítésére különféle megközelítéseket dolgozott ki. Egyik könyvében pl. kimutatja, hogy már az OICA-ban bemutatott szakaszok magukban hordoznak egyfajta metódust.

1966-ban az *Új* (ún. Holland) *Katekizmus* kiadása nem váltott ki egyforma reakciókat (VI. Pál pápa ezért bíborosi bizottságot nevezett ki a katekizmus felülbírálatára. A bizottság ajánlotta az egyes szövegek módosítását). Az OICA megjelenése után mégis egyik legjobb katekézissé vált a rítus-kommentátorok tiltakozásai ellenére is¹⁶². William Bless SJ, a szerzők

¹⁵⁸ HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Catechumenate*, 18-20.

¹⁵⁹ Idézve a *Critical Issues in the Growth of the RCIA in North America* c. művéből, pp. 10-11.

¹⁶⁰ OICA 75.; KÁD 56.

¹⁶¹ HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Catechumenate*, 22-24.

¹⁶² HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Catechumenate*, 369.

egyike a katekizmust azoknak szánja, akik *gondolkodnak*¹⁶³. Az írók célja *Krisztus üzenetének egészen új módon való visszhangozása* (katékhein). Minden élőlény azonos marad önmagával, de állandóan változik. Nem készen gyártott formulákat és teológiai summákat tartalmaz, hanem a felnőtt korosztálynak korszerűen válaszol. Szándékuk továbbá a felnőttet Isten szavának örökké élő, friss forrásához elvezetni, és segíteni az *egy szív-egy lélek* közösségének kialakulását¹⁶⁴. Amennyiben a könyv a *jézusi üzenetben való szilárd hit kifejezője és Isten kimondhatatlan titkainak megszólaltatására tett kísérlet*, megfelel a fentebb bemutatott inkulturáció definícióiban rejlő kritériumoknak.

3.3 A KERESZTÉNY KÖZÖSSÉG SZEREPE

A hagyományos lelkipásztorkodás elsődleges szempontjai a *szentségek kiszolgáltatása, a gyermekek hitoktatása és az egyházi épületek rendben tartása* volt. A mai kihívások figyelmünket más területekre kívánják fordítani: hitből fakadó közösségek létrehozására, a felnőttek hitoktatásának prioritására és a megtérésre való elvezetésre¹⁶⁵.

A keresztény közösség és a katekézis kapcsolata kettős¹⁶⁶: a katekézisnek nemcsak előfeltétele a közösség, hanem célja is. Ennek érdekében felülvizsgálandó, hogy közösségünk jézusi közösség-e, és hogy megfelel-e annak, hogy előfeltétel legyen.

*Az emberek keresztényekké lesznek és nem mint ilyenek születnek*¹⁶⁷. Az Egyházhoz vezető út kezdete a tanítványság kezdete: „*Rabbi... hol laksz?*” – „*Gyertek, és meglátjátok*” (Jn 1,38-39). Az újraevangelizálás kérdése így hangzik: *Egyház, hol lakol? A titkodban*¹⁶⁸? Akkor merd mondani az európai embereknek: *Jöjjetek és nézzétek meg*¹⁶⁹. A zsinat feltételezi tehát a bázisközösségek jelenlétét az Egyházban. Megjelenése előtt több éven át életbe léptették a beavató szentségekre való felkészítés gyakorlatát Európában és a missziós területeken, ott, ahol mindennapos a felnőttkeresztelés.¹⁷⁰ A zsinat megtörte az individuális egyházkép uralkodását, és a lelkipásztorokat megbízta keresztény közösségek kialakítására (pl. PO 6.) Az új egyházkép – a közösség és misztérium kettőssége és egysége – a liturgiában valósul meg a

¹⁶³ *Új Katekizmus*, V.

¹⁶⁴ *Új Katekizmus*, VII-IX. – a holland püspökök előszava

¹⁶⁵ TOMKA FERENC, *A katekumenátus*, in: *Vigilia*, LXIV/11 (1999), 807.

¹⁶⁶ Erről bővebben ld. EMEIS, DIETER, *Az egyházközség mint a katekézis előfeltétele és célja*, in: *Szolgálat*, 37., 25.

¹⁶⁷ TERTULLIANUS, *Apologeticum*, 18.4

¹⁶⁸ A német Geheimnis, gehiem (titok, titkos, gör. mysterion) azt jelöli, ami az otthonhoz tartozik, amit jól ismerünk.

¹⁶⁹ ZAUNER, WILHELM, *Kereszténynek lenni az új Európában*, in: *Vigilia*, LVII/3. (1992), 178-179.

¹⁷⁰ TOMKA MIKLÓS, *A szentségek az érdeklődés középpontjában*, in: *Vigilia*, LXI/9., 584.

TOMKA FERENC, *A felnőttek keresztelése*, in: *Vigilia*, XLIX/6., 429.

legjobban¹⁷¹. A szentségekről szóló beszéde feltételezi ezt a közösséget: *a liturgikus cselekmények nem magáncselekmények, hanem az Egyház, „az egység szakramentuma”, tudniillik a püspökök vezetése alatt egyesült és rendezett szent nép ünneplései* (SC 26). Keresztségünkre vonatkoztatva pedig azt mondhatjuk, hogy amint egyetlen születés sem magánügy, hogyan lehetne az az Istentől való születés.

Jézus egyháza az új Izrael, Isten népének közössége. Így az üdvösségről közösségben, *világító jelként* tesz tanúságot a világ számára. Világító jelként, a föld sójaként, hegyre épített városként vannak jelen, melyben nincs sikerhajhászás, nincsenek teljesítményelvek, hanem létük *csoda és kegyelem*¹⁷².

Szerzetesközösségekről is elmondhatók a fentiek: nem attól közösség, hogy karitatív munkát végez, kiválóan pasztorál, iskolákat tart fenn és tanít, hanem attól, hogy a mennyek országának jele (PC 1; 12).

Közösségeknek lehetnek profiljai, de érdekes módon vannak csoportok, melyek *szentségi cselekményre* gyűlnek össze. Az 1974-es római szinódus beszámolójából kiderül, hogy pl. az Egyesült Államokban az első bázisközösségek az Eucharisztia ünneplésére alakultak ki. Ünnepi lakomaként élték meg a krisztusi parancs – az anamnésis – értelmében¹⁷³. Az egyház ui. a hívő közösségek *helyi jellegű gyülekezetében jön létre, amikor összejönnek az Eucharisztia megünneplésére* (P. Bouyer)¹⁷⁴.

A zsinat után eszmélődő egyház végre egyre inkább kezdi felfedezni igazi identitását és a helyi egyház jelentőségét. Nem új intézményekre és programokra van szüksége, hanem *élő, keresztyén közösségekre* (P. Liégé, Steve Clark)¹⁷⁵. A jó katekézis feltétele így nem a legújabb didaktika és metodika, hanem az Isten Szavának hallgatására és az Eucharisztia megünneplésére összegyűlt közösség. A keresztségben elnyert tagok közötti és a Fővel való egységet – az egy szív, egy lélek közösségét – a Kenyér jelzi és valósítja meg (LG 3; 7; 11). Így beszélhetünk az Eucharisziáról mint az egyház egységének szentségéről¹⁷⁶: *in pane et calice est mysterium unitatis* (Ágoston).

¹⁷¹ A II. Vatikáni zsinat dokumentumai, 19.

¹⁷² ENDREFFY ZOLTÁN, *Egyház és közösség*, in: Vigilia, LII/6., 442-447.

¹⁷³ MARIE-DOMINIQUE CHENU, *A Lélek ébredése*, in: Vigilia, L/6., 450-453.

¹⁷⁴ CSEPREGI IGNÁC, *Az új egyházkép plébániai és liturgikus közösségének kialakítása*, in: Vigilia, XLIV/9., 615.

¹⁷⁵ CSEPREGI IGNÁC, *Az új egyházkép plébániai és liturgikus közösségének kialakítása*, in: Vigilia, XLIV/9., 618.

¹⁷⁶ Az Eucharisztikus egyházzszemléletről ld. PUSKÁS ATTILA, *Communio – ekkleziológia*, in: Vigilia, LXVII/11., 818.

Arról ismeri meg mindenki, hogy tanítványaim vagytok, ha szeretettel vagytok egymás iránt (Jn 13,35). A krisztusi szeretet radikalitásának értelmében válik egy közösség a hit átadásának és a martyriának helyévé.¹⁷⁷

Az a közösség képes tehát hitelesen tanúskodni Krisztusról, aki éli az evangéliumot, ünneplő és szerető közösség, aki *hisz a szeretet végső győzelmében* (Prohászka). Hitvalló keresztény közösség, aki éli a húsvéti misztériumot, a keresztséget: a keresztvízben való lemerülést, a feltétel nélküli bizalmat és odaadást. A felemelkedést a legalacsonyabb szolgálatok által, a lábmosásban megnyilatkozó önátadás által érhetjük el.

3.4 LITURGIKUS KATEKÉZIS

A „liturgikus katekézis” kifejezés hosszú idő után újra tartalmat nyert. Az 1977-es Püspöki Szinódus bevallotta, hogy nincs egy jól kidolgozott és rendszerezett katekézis. A katekézis három dimenziójáról beszélve érvényesül annak liturgiai jellege is.

(1) *A katekézis mint szó* a misztériumot ismerteti meg, aki Jézus Krisztus. Az ókori gyakorlathoz hasonlóan a Credo-t, a misztérium foglatát tartja a katekézis kiinduló- és célpontjaként (lásd pl. Mopszvesztiai Theodorosz katekéziseit). *Minden katekézis modellje a keresztségi katekumenátus*, mely képzés része a Szentírás illetve a Credo átadása. Ez a folyamat eljuttatja a megtért felnőttet a húsvét éjszakai keresztségi hitvallásig.

(2) *A katekézis mint memoria* szintén egy ókori gyakorlatot juttat eszünkbe: a Credo emlékezetből való megtanulását. A memoria, görögül *anamnésis* az Eucharisztia áldozatának megújítását, bemutatását jelenti. Ez a katekézis és a liturgikus tevékenységek szerves egységére mutat rá.

(3) *A katekézis mint tanúságtétel* a megismert üdvtörténet megélését és jelenvalóvá tevését, így a krisztusi tanítványság kialakítását jelenti. *Az élő hagyományba beágyazott Szó ily módon élő szó a mi korunknak. A tanúságtétel, elkötelezettség, inkulturáció... személyes és liturgikus ima, életszentség végeredményben ugyanazt a valóságot jelzik.*¹⁷⁸

VI. Pál pápa ugyanebben az évben az észak-francia püspökökhöz címzett beszédében a hitoktatás és a liturgia viszonyára mutatott rá. Beszédében elmondta, hogy a templomba járó hívek *korántsem állnak az ünnepelt természetfölötti valóságok magaslatán*¹⁷⁹.

¹⁷⁷ A hit átadásáról és megéléséről a közösségben ld. TOMKA FERENC, *A közösség – a hit átadásának helye* c. csoportdinamikai elemzését, in: Vigilia, L. évf., 6. sz., 454-460.

¹⁷⁸ SZABÓ FERENC, *Az V. Püspöki Szinódus (1977)*, in: Szolgálat, 37., 54-59.

¹⁷⁹ MEDVIGY MIHÁLY, *Liturgia és Katekézis*, in: Szolgálat, 37., 70-71.

A liturgikus katekézisnek mint a hitoktatás módszerének és keretének egyik vetülete lehet a Szentírás helyes ismerete, üdvösségünk történetének bemutatása. Az A, B és C év szerepe, hogy a vasárnapi szentmiséken három év alatt mind a négy evangélium egésze sorra kerüljön.

A prefáció az ünnep lényegét összefoglalja egy mondatba. Jelen van az egész egyház, aki együtt mozog, dialogizál és közösen részesedik az Ige és az Eucharisztia asztalának eledeléből. Így a liturgia hozzájárul a keresztény közösségtudatra való neveléshez is¹⁸⁰.

JAMES DUNNING *New Wine: New Wineskins* c. művében a katekumenátus négy időszaka szerinti katekézis lehetőségére mutat rá¹⁸¹. A *prekatekumenátus* ideje az Ige hallgatásának, Isten tetteinek és a személyes történetek elbeszélésének az ideje – a gondviselés felfedezése életünkben.

A *katekumenátus* ideje alatt elmélyülnek az isteni tettek jelentőségei. A keresztelendők megismerkednek az üdvtörténettel: Isten kíséri életünket, bevezeti csodálatos misztériumába, a *tejjel-mézzel folyó földre* (ld. Húsvéthétfői Introitus).

A *Szent Negyvennap* a visszavonulás időszaka: az Egyház kivonul Jézussal a pusztába. A megtérésre való meghívás időszaka ez. A *Mystagógia* pedig a szentségi szimbólumokkal való ismerkedés ideje.

Egyéb elképzelések is napvilágot láttak. Így KAREN HINMAN POWELL pl. alkalmasnak tart egy liturgikus évre felépített katekézist. A *lectionarium* a katekézis legjobb eszköze, de a cél nem a szövegek exegézise, hanem az élet exegézise: személyes és közösségi életbe való mély pillantás.¹⁸²

Hasonló témát jár körül CATHERINE DOOLEY *The Lectionary as the Source Book of Catechesis in the RCIA* c. cikke. Képek és jelek szótárának elkészítését javasolja, melyek segítenék a katekumént Isten jelenlétében élni és néven nevezni a vele való tapasztalatait.¹⁸³

3.5 KATEKÉZIS AZ ÓKORBAN ÉS MA

3.5.1 Néhány katekézis az ókorból

A 2.2.2.2 fejezetben már itt-ott utaltam néhány keresztség előtti katekézis témáira az ókorban. Ágostonnál pl. a katekézis alapvető célja az üdvtörténet elbeszélése a teremtés

¹⁸⁰ MEDVIGY MIHÁLY, *Liturgia és Katekézis*, in: Szolgálat, 37., 72-73.

¹⁸¹ HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Catechumenate*, 22.

¹⁸² HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Catechumenate*, 23., in: POWELL, HINMAN and SINWELL, *Breaking Open the Word of God*, 1:VII.

¹⁸³ HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Catechumenate*, 23.

történetéből kiindulva az Egyház jelenéig. Ez keresztény szimbólumok és a vasárnapi imádságok magyarázataival egészült ki.

Cirill katekéziseinek¹⁸⁴ témái Nagyböjt idején a Credo volt. Ehhez némileg hasonló a Mopsuestiai Theodoroszé¹⁸⁵: tíz homília a Hitvallásról, egy a Miatyánkról, és három a keresztség témájáról.

Íme ez utóbbi két katekézis az W. Harmless összefoglalása szerint táblázatban:

3.5.1.1 Mopsuestiai Theodorosz katekézise

	Téma	Tárgy
<i>Katekézis Nagyböjt idején</i>		
1.	Credo	A hitvallás értelme; Az egy Isten
2.	Credo	Hit; Atya; Teremtő
3.	Credo	Az Egyszülött Fiú
4.	Credo	A Fiú mint igaz Isten, homoousios
5.	Credo	Megtestesülés
6.	Credo	A Fiú mint két természet
7.	Credo	A Fiú halála, föltámadása, második eljövetele
8.	Credo	A Fiú mint két természet
9.	Credo	A Lélek istensége
10.	Credo	A Lélek egylényegűsége, származása; bűnök bocsánata; test föltámadása
11.	Miatyánk	Kommentár az imáról
12.	Keresztség	Keresztség előtti exorcizmus
13.	Keresztség	Kiengesztelődés; keresztség előtti fölkenés
14.	Keresztség	Alámerülés
<i>Katekézis a Vigília után</i>		
15.	Eucharisztia	Az oltár előkészítése
16.	Eucharisztia	Áldozat, communio

3.5.1.2 Jeruzsálemi Szent Cirill katekézise

	Téma	Tárgy
<i>Katekézis Nagyböjt idején</i>		
Prekatió	Nagyböjt kezdete	Befogadás, katekézis motivációi, naponkénti exorcizmus, titoktartás
1.	(Credo)	Egy keresztség a bűnök bocsánatára

¹⁸⁴ HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Catechumenate*, 78.

¹⁸⁵ HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Catechumenate*, 77.

2.	(Credo)	Bűnbánat
3.	(Credo)	A keresztség értelme
4.	10 doktrína	Isten, Krisztus, szűztől születés, keresztség, feltámadás, mennybemenetel, ítélet, Lélek, test/lélek, Írások
5.	Hit	Ábrahám az evangéliumokban, hitvallás átadása
6.	Credo	Isten egysége
7.	Credo	Az Atyaisten
8.	Credo	Mindenható
9.	Credo	Teremtő
10.	Credo	<i>...egy Úrban, Jézus Krisztusban</i>
11.	Credo	Isten egyszülött Fia
12.	Credo	Hússá levés
13.	Credo	Keresztrefeszítés és eltemetés
14.	Credo	Halálból való feltámadás, mennybemenetel ⁵
15.	Credo	Élők és holtak ítélete; örökkévaló ország
16.	Credo	Lélek
17.	Credo	Lélek
18.	Credo	Egyház, test feltámadása, örök élet Credo felmondása
<i>Mystagógikus katekézis Húsvét hetén</i>		
1.	Keresztség	Ellenmondás-hitvallás
2.	Keresztség	Alámerülés
3.	Keresztség	Krizma
4.	Eucharisztia	Krisztus Teste és Vére
5.	Eucharisztia	Liturgia: csók, párbeszéd, sanctus, epiklézis, Miatyánk, áldozás (Communio)

3.5.2 Néhány katekézis a jelenből

3.5.2.1. Tomka Ferenc a 2002-es Katekumenátusi Konferencián a káposztásmegyeri plébánián élő tematikát ajánlotta. Négy részből áll: (1) Alapozó tanmenet, (2) Katekumen tanmenet – 1. év, (3) Katekumen tanmenet – 2. év és a (4) Mystagógia éve.

Az 1. rész célja, hogy a jelölt nap nap után elmélyedjen a szeretetben, gondolkodjon a foglalkozásokon elhangzottakról, tapasztalja meg az ima csendjét és jusson el a kereszténység mint az öröm vallása megismeréséig. A hangsúly az Igével való lét, róla való gondolkodás (miként Mária is *el-elgondolkodtt rajta*) és az ima.

A vallásról mint az ember Isten-kereséséről szóló témákat az üdvtörténet eseményei követik az ószövetségi Messiás-várástól az Egyház életéig: a kereszténység az öröm vallása, tagjai pedig tanúságot tesznek erről.

Az ember ősidőktől fogva kereste az istenséggel való közösség megteremtését, ami különböző rítusokban jutott kifejezésre. Ezt az ősi vágyat Isten meghallgatta és saját Fiának keresztáldozatával válaszolt – *Isten szeretete abban nyilvánult meg irántunk, hogy egyszülött Fiát küldte a világra, hogy általa éljünk. Ebben áll a szeretet. Nem mintha mi szerettük volna Istent, hanem mert ő szeretett minket, és elküldte Fiát engesztelésül bűneinkért* (1Jn 4,9-10). Ennek elővételezése a húsvéti vacsora, ahol Isten és ember együtt eszik. Ezt az egyetlen és tökéletes áldozatot áldozati lakomában hagyta ránk minden időkre. Ez a meghalt és feltámadt Bárány lakomája (vö. Jel 19,7).

A katekumenátus első éve a Istennek való átadás útjáról szól. Ez magában rejt a lélek útját az ima és szeretet elsajátításában, a tanulás útját, a közösségbe való bekapcsolódást a feladatok vállalása által, az apostolkodást és ezeknek az útszakaszoknak megünneplését a liturgiában.

A hitigazságok és a szertartások lelkületének megismerése jellemzi e szakaszt. A foglalkozásoknak szentháromságos és krisztológiai jellege van: az Evangéliumból kiindulva megismerik a Jézus-eseményt, a Fiút, aki az Atyát láttatja és a Lelket, aki által Krisztus bennünk él. Emellett megünneplik az egyházi év misztériumait Ádventtől Pünkösdig és a Hitvallás átadását. Pünkösd után Krisztus az Egyházában él, a keresztény közösségben. A kereszténység pedig: az öröm vallása.

A második év az Istennek való átadás mellett az egyházba lépés útjáról is szól. Ez az út nagyban hasonlít a tavalyihoz. Nevelési célja a tananyag átimádkozása, életre váltása és a szentségek részesedésében való fölkészülés.

Az Egyház életének liturgikus dimenziója idén jobban előtérbe kerül: megünneplik a kereszt átadását, az exorcizmust, a hit megvallását és a kiválasztást. A foglalkozások a beavató szentségekről szólnak, valamint a megszentelt életéről s az életállapotok szentségeiről.

A mystagógia éve újból a vallás jelenségéből indul ki, itt együttszemlélve Jézus tanításának egyedülálló mivoltát. Refrénszerűen újból visszatér a *kereszténység mint az öröm vallásáról* szóló beszéd. A húsvéti titok és a szentségek témái a liturgikus katekézis része. A foglalkozásokon többnyire jelenkori kérdésekről esik szó: pl. ökumené, New Age-jelenség.

Az utolsó témakör *Tegyetek tanúságot rólam* felszólításával meghatározza a keresztény hívó világban való jelenlétének paramétereit (erről a *Keresztény közösség* c. fejezet tárgyal).

Az elmúlt évben a Szeged-alsóvárosi plébánián katekumen-csoportban is – néhol eltérően – e tematika szerint haladtak. A vezetők beszámoltak élményeikről: egy évig gyakorlatilag arról volt szó, hogyan érdemes kereszténynek lenni. Különös figyelmet tulajdonítottak a Szentírás használatának: fontosnak tartották, hogy élő dolog legyen számukra, az élő Isten szava.

Igény volt liturgikus ünnepek jelentőségéről (különösen a Mindenszentekről, Halottak napjáról), mindennapi imádságokról hallani, egyéni és kötetlen beszélgetésekre időt szánni.

Végül olyan közösség alakult ki, hogy eszükbe sem jutott befejezni útjukat: úgy gondolják, igazából most kezdődött el valami. Többnyire jegyesek lévén, nyáron elhívták egymást esküvőjükre, s ezen kívül is többször találkoztak. Ez is jelzi, hogy egy családhoz tartozónak érzik magukat.

A katekéták házaspárok voltak, akik eleinte félve-rettegve indultak, magukat hozzá nem értőnek vélvén. A plébános kétszeri felkérésére mégis úgy gondolták, hogy *akár alkalmas, akár alkalmatlan...* Egy év után megújultak, megerősödtek, újjáértelmezték életüket s annak eseményeit; Isten jelenlétét fedezvén fel magukban és családjukban.

3.5.2.2 ANDREA, FONTANA szerinti téma-javaslat feldolgozása¹⁸⁶

Az első lépés az evangelizáció ideje, melynek célja *Közeledés a Jézus Krisztus Istenével való találkozáshoz*. Az irgalmas Atya szemléletéből indul ki és a Jézussal való találkozáson át a döntésre vezet.

A második lépés a katekumenátus ideje a keresztény élet, az Egyházban való lét kezdeteiről szól. Négy fázisra oszlik. Az első az üdvösség története a kezdetektől a beteljesedésig. A második a liturgikus évben éli az *üdvösség mai napját*.

Az egyházi év ünnepein Isten létéért adunk hálát, hogy értünk van, és ajándékaiért, melyeket Krisztusban kaptunk meg: megtestesülését, kereszthalálát és feltámadását. Ez több, mint pusztá megemlékezés: itt a múlt jelenvalóvá válik. Az ünnep alapvetően közösségi jellegű, de a liturgia nemcsak Isten népének összejövetele, hanem részesedése az isteni műben (vö. SC 48).

A harmadik fázis a kereszténnyé válás, a Jézus-követés, a szeretet útjának kezdete: találkozás és elkötelezettség az élő Istennel.

¹⁸⁶ A tematikához Keszeli Sándor, a Szegedi Hittudományi Főiskola Kateketika tanára segítségével jutottam hozzá. A tematika ANDREA, FONTANA, *Initeraro catechumenale con gli adulti*, c. könyve alapján készült. A könyv a közelmúltban magyarul is megjelent a Don Bosco kiadásában *A katekumenátus útja felnőttekkel* címen.

A negyedik fázis az Egyházzal való közösség növekedésének helyéről. Megismertet a föltámadt Úrral, akinek titokzatos teste az egyház. A hangsúly az egyházban való szolgálatokon és a Föltámadott történelemben való jelenlétének tanúságtevésén van.

A harmadik lépés a Szent Negyvennap kezdete: a megtisztulás és megvilágosodás ideje. *Mit jelent ma krisztusian élni.* Témái a vasárnapi evangéliumok.

A negyedik lépés a mystagógia ideje: az egyház közösségébe való beilleszkedés és szolgálatok végzésében való elmélyedés időszaka.

Ez a tematika így elvezeti az érdeklődőt Krisztus Istenével való találkozáshoz. Ebből a találkozásból fakad a keresztény élet az Egyházban: részesei leszünk az Isten által felkínált üdvösség történetének, a liturgia *mai napján*, a közösségben megélt diakónia útján. A Szent Negyvennap idején kivonul a pusztába az Egyházzal megtisztulni és megvilágosulni. A Szent Ötvennap alatt pedig a misztérium gyümölcseiből részesedik.

3.5.2.3 A budapesti Szent Imre plébánia katekumen-csoport tematikájának feldolgozása¹⁸⁷

Pre-katekumenátus

Kiindulópontja a mindenki által megtapasztalt egzisztenciális vágyak, a kapcsolatokban megjelenő bizalom. Hiány-lények lévén a mindeneket betöltő feltétlen valóság után kutatunk. A pre-katekumenátus alatt az érdeklődő eljut oda, hogy felismerje ezt a feltétlen valóságot, aki *előbb szeretett minket*, megmutatta arcát Jézus Krisztusban és titokzatosan jelen van életünkben: a legközelebb áll hozzánk. A vele való kapcsolat kibontakozása az imádság útja. Az út Jézus Krisztust követve (aki maga az Út) az Életbe, az Atya kezébe torkollik. Az út nem magányos, hanem egy közösség, az ünneplő Egyház kalandja.

A megtérés az úton való elindulást jelenti, döntésen és a közösség befogadásán alapszik, megünneplése a Befogadás szertartása. A bizalom Isten szavára épül, megünneplése a Szentírás átadása.

Katekumenátus

Ez az időszak hangsúlyt helyez az Egyház liturgikus megnyilvánulására, Krisztus misztériumának, az üdvösség idejének megünneplésére és a róla való beszédre.

Megünneplik az exorcizmust, a Tradíció és Reddíció szertartásait; beszélnek a Credo-ról mint apostoli tanúságtételről, és néhány kitételéről: az egyházi közösséget mint Krisztus testét megalapító Lélekről. Az Egyházzal való közösség mint *tanúságtétel és küldetés* jelenik meg.

A szakasz a Kiválasztás szertartásának megünneplésével zárul le.

Megtisztulás és megvilágosodás

Készülődés a misztérium befogadására: a skrutíniumok időszaka. Témái a Szent Negyvennap III-IV-V. vasárnapjainak evangéliuma: Jézus az élő víz forrása, a mi világosságunk,

¹⁸⁷ A tematikához Kató Csabától, Szent Imre plébánia katekétájától jutottam hozzá

feltámadásunk és életünk. Így érkezünk el a Húsvéti Szent Háromnap liturgiájához: alámerülés és felemelkedés.

Mystagógia

Új élet a Feltámadottal: hol a helyem a közösségben, milyen szolgálatokra kaptam karizmát a Lélektől. Az új élet nem ment fel a kísértésektől, még a földön élünk. Feladatunk harcolni nyíltan minden rossz ellen. Ember-voltunkból fakadóan elesünk: a fontosabb mozzanat viszont a felkelés: *Felkelek, elmegyek apámhoz ...* (Lk 15,18): a Bűnbánat szentsége kiengesztelődés Istennel és a körülöttem lévőkkel. Ha ezt a lépést megteszem, Isten *az üdvösség ruhájába öltöztet* (Iz 61,10), és együtt örülhetünk a Bárány lakomáján.

3.6 Összegzés

A Szent Negyvennap liturgiájának megtapasztalásában, átélésében és átelmélkedésében Isten elvezet a hitben való megvilágosodás adományára: erről szóltak az ókori egyházatyák tanúságai és a fentebb bemutatott csoportok beszélgetései. A vasárnapi evangéliumoknak – a minden időben élő Isten szavának, a Credonak kifejtése, a Tradíció és Reddició szertartásai és a többi rítusok mind ennek szolgálatában állnak.

Az Egyiptomból kiszabadított népnek nem volt akadálymentes a pusztai lét: megharcoltak a hitetlenség és az Isten elleni lázadás kísértéseivel: *miért hoztál ki minket Egyiptomból? Azért, hogy szomjan vesszíts minket...?* (Kiv 17,3); Egyiptomban legalább volt víz... S ekkor Mózes az Istenhez kiáltott...

Pusztai létünkben felismerhetjük, hogy magunkat nem menthetjük meg, végveszélyben vagyunk, s ekkor feltör belőlünk a kiáltás. Ezzel kezdődik (Introitus) Nagyböjt első vasárnapja: *Hozzám kiált, és én meghallgatom őt, megmentem és megdicsőítem őt.* (Zsolt 91,15)

Kiált, mint Ábel kiontott vére (Ter 4,10), mint Izrael fiai az egyiptomi szolgaságból (MTörv 26,7 – Olvasmány), mint Mózes a pusztában, amikor a nép éhségtől zúgolódott és támadta őt (Kiv 17,4). Ez az ártatlan kiáltása a nyomorból, a kiszolgáltatottságból, a megalázottságból, a rémületből és a kétségbeesésből. Isten meghallgatja, megmenti és megdicsőíti őt. Nem engedi, hogy meghaljon, hisz Ő adja az életet: *oltalma leszek, mert ismeri nevemet* (Zsolt 91,14).

Ő testi mivoltának napjaiban imáit és könyörgéseit nagy kiáltással és könnyhullatással bemutatta annak, aki megszabadíthatta őt a haláltól; és meghallgatást is nyert hódolatáért. (Zsid 5,7)

Az Introitusban Krisztus kiált az Atyához a mi nevünkben is. Ezért tudunk mi is meztelenségünkben, tehetetlenségünkben, védtelenségünkben vele együtt a pusztából bizalommal kiáltani üdvösségünkért és életünkért. Ha kiáltunk, hozzá hasonlóan a Magasságbeli oltalmában menedékre találunk. A vadászok törében (Zsolt 91,3), az éjszaka rémében (Zsolt 91,5), a sötétben járó, romlásban lakozó (Zsolt 91,6) Kísértő nem árthat, mert *pajzs és páncél az Úr hűsége* (Zsolt 91,4).

A János evangélium egészének kiindulópontja és kerete Jézusnak, mint az Atya kinyilatkoztatójának bemutatása, az Igének, aki az Atya keblén van (Jn 1,18). Közben

kiderül, hogy a kinyilatkoztató maga a Kinyilatkoztatott.

Én vagyok – aki a legmélyebb emberi vágyakat kielégíti: az Élő Kenyér és az Élő Víz (Jn 4,14; 7,38); aki a lét fenyegető bizonytalanságába bizonyosságot és világosságot visz (Jn 8,12; 9,5). Nála található meg, amit az emberek keresnek, anélkül, hogy ismernék: a vakon született az *igazi Világossággal* való találkozás révén látóvá válik (Jn 9,39); az életre szomjas samariai asszony pedig magával az Élő Vízzel találja szembe magát (Jn 4,10).

Krisztus feltámadása a mi feltámadásunk is: a halál hatalmából való megváltás ünnepe. A Húsvét vasárnapi liturgia az újonnan megkereszteltekről is szól. A Liturgia Horarum bevezetése (213. pont) tanácsolja, hogy ahol ismeretes, végezzék a húsvéti ünnepélyes, keresztségi hálaadó vesperást. A Húsvéti Szent Háromnapot lezáró liturgia a Vigília eseményeire emlékeztet. Kereszttségünkért adunk hálát. Krisztus ezzel a vízzel tett tisztává és az újjászületés által megadta az istengyermekség kegyelmét (vö. Jn 3,3-7).

E vesperásnak a második része abból áll, hogy a körmenet elindul a keresztelőkút felé, s közben énekeljük a körmeneti zsoltárt (Zsolt 114): *Izrael kijöven Egyiptomból...* Az Egyház és Izrael húsvétját énekeljük, Isten nagy tetteit elevenítjük meg: az egyiptomi szabadulást, a pusztai létet, bevonulást az Ígéret földjére. Ahogyan a választott nép megszabadult Egyiptomból és átkelt a Vörös Tengeren, úgy szabadulunk meg bűneinktől, rabságunkból a keresztség szentségében. A bűnök szolgálatából így jutunk Isten fiainak dicsőséges szabadságára. Ma *nem egy nép szabadult ki a Fáraónak rabságából, hanem az ördög szolgaságából mind az egész világ* (Nagy Szent Leó). Másnap pedig ennek az új életnek boldogságát és gazdagságát énekli meg a szentmise. *Bevezetett titeket az Úr a tejjel s mézzel folyó földre, hogy az Úr törvénye legyen mindig ajkatokon, alleluja, alleluja.* (Húsvéthétfői Introitus).

Ma a Feltámadt Jézussal az újjászülető Egyház is énekel az Atyához, aki Egyszülött Fia feltámadásával megnyitotta az örökkévalóság kapuját, hogy újból vele lehessünk... (Húsvétvasárnapi collecta)

FÜGGELÉK

Az OICA szertartásai és szerkezete¹⁸⁸

Periódusok/Rítusok	Időtartam/ Időpont	Cél	Katekézis/ Szimbólumok
I. periódus: EVANGELIZÁCIÓ	Nem meghatározott	Kezdeti megtérés	Az Evangélium hallgatása
<i>A jelöltek neve: érdeklődők</i>			
Első lépés: A katekumenek közé való befogadás	Nem meghatározott	Befogadás Kölcsönös elkötelezettség	Kereszttel való megjelölés Az Ige liturgiája Szentírás átadása Lemondás a bálványokról Új név
II. periódus: KATEKUMENÁTUS	1-3 év	Hitben való megerősödés Az üdvösség misztériumának jelentése Szemléletmód és magatartás megváltozása	Alapbeállítás: az Ige liturgiája Újszövetség szerinti erkölcs Ima megtapasztalása Dogmák, elvek Ismerkedés a keresztény élettel a kezes segítségével
<i>A jelöltek neve: katekumenek</i>			
Más rítusok a katekumenátus alatt:			
a. Áldások	Bármikor ez idő alatt	Isten szeretetének jele/ Az egyház gondoskodása	
b. exorcizmusok		Isten segítségének szükségessége a küzdelemben	
c. Fölkenések		Hit megerősödése, benne való kitartás	
Második lépés: Kiválasztás, Nevek felvétele	Nagyböjt I. vasárnapja	Jelöltek befogadása a keresztségre	A püspök kérdéseit a jelölt érdemeinek tekintetében Megerősítés a keresztstől Nevek beírása
II. periódus: MEGTISZTULÁS/ MEGVILÁGOSODÁS	Nagyböjt	Intenzív lelki felkészülés A szív és lélek megtisztulása	Vezeklés Inkább a belső reflexió, mint oktatás

¹⁸⁸ HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Catechumenate*, 37.

<i>A jelöltek neve: kiválasztottak</i>			
A III. periódus rítusai a. Skrutíniumok	Nagyböjt III., IV., V. vasárnapja	Lelkesítés az önismeretre Bevallás, tökéletesség és bűnösség meggyógyítása Megerősödés a jóban	Krisztus, az élő víz Krisztus a világ világossága Krisztus a föltámadás és az élet
b. Hitvallás bemutatása	Nagyböjt III. hete	Üdvtörténet felidézése	Átadás, tanítás az egyház hitének magjáról
c. Az Úr imájának bemutatása	Nagyböjt V. hete	Az elfogadás lelkével való bőség	Átadás, tanítás az egyház imájáról
d. Hitvallás felmondása	Nagyszombat	A kiválasztott elmondja a Hitvallást	Tanítás az Evangélium hirdetésének szolgálatára
e. Effeta	Nagyszombat	Igény az Isten Szavának meghallására és hirdetésére	Ajka és fülek megérintése
Harmadik lépés: A beavatás szentségei: Kereszttség Bérmálás Eucharisztia	Húsvét Vigíliája	Újjászületés, bevezetés a megkereszteltek életébe	A Vigília olvasmányai Ellentmondás bűnnek / ördögnek Hit megvallása Alámerülés Fehér köntös felöltése Égő gyertya Fölkenés krizmával Elsőáldozás
III. periódus: MYSTAGÓGIA	Húsvétól Pünkösdig	Húsvét misztériumának mélyebb megértése Hívek befogadásának tapasztalata	Eucharisztia ünneplése Mystagógikus katekézis Szeretet műveinek gesztusa
<i>A jelöltek neve: neofiták, megvilágosultak</i>			

FELHASZNÁLT IRODALOM

- A II. Vatikáni Zsinat dokumentumai*, Szent István Társulat, Budapest, 2000
- A Katolikus Egyház Katekizmusa*, Szent István Társulat, Budapest, 1994
- A Klérus Kongregációja, A Katekézis Általános Direktóriuma*, Szent István Társulat, 1998
- A MKPK Országos Lelkipásztori Intézetének munkatársai által készített szórólap*
- AMBRUS, *A szentségekről*, in: KÜHÁR FLÓRIS, *Az ősegyház szentségi élete*, Szent István Társulat, Budapest, 1944
- AMBRUS, *Misztériumokról*, in: KÜHÁR FLÓRIS, *Az ősegyház szentségi élete*, Szent István Társulat, Budapest, 1944
- ANDREA, FONTANA, *A katekumenátus útja felnőttekkel*, Don Bosco Kiadó, Budapest, 2003
- ANDREA, FONTANA, *Interaro catechumenale con gli adulti*, Elledici Kiadó, Torino, 2001
- Anon: *A katekumenektól a katekizmusig*, in: Vigilia, XIV/2 (1949)
- AURELIUS AUGUSTINUS, *De Catechizandis rudibus*, 3,5 in:
http://www.ccel.org/fathers2/NPNF1-03/npnf1-03-25.htm#P2808_1290324
- AURELIUS AUGUSTINUS, *De fide et symbolo; Sermo ad Catechumenos de Symbolo* in:
SZENTÁGOSTON, *A hit és a hitvallás*, Koinónia Könyvkiadó, 1999
- AURELIUS AUGUSTINUS, *Vallomások*, Gondolat kiadó, Budapest, 1982
- Barnabás-levél*, in: VANYÓ LÁSZLÓ, *Apostoli atyák (Ókeresztény Írók III.)*, Szent István Társulat, Budapest, 1988
- BARSI BALÁZS, *Katolikus Liturgika*, (Egyházzenei Füzetek)
- BRUCE, VAWTER, C. M., *The Gospel According to John*, in: BROWN, RAYMOND E., S. S. – FITZMYER, JOSEPH A., SJ – MURPHY, ROLAND E., O. CARM (szerk.), *The Jerome Biblical Commentary*, vol. I-II., Prentice-Hall, Inc. Englewood Cliff, New Jersey, 1968
- BULTMANN, RUDOLF, *Az Újszövetség teológiája*, Osiris Kiadó, Budapest, 1998
- Catholic Encyclopedia*, in: <http://www.newadvent.org/cathen/08491a.htm>
- CAVALLOTTO, *Catecumenato*, in: (PONTIFICIA UNIVERSITÁ URBANIANA) *Dizionario di Missiologia*, Ed. Dehoniane, Bologna, 1993
- CIRILL, *Mystagógikus beszédek*, in: *Az ősegyház szentségi élete*, Szent István Társulat, Budapest, 1944
- CSEPREGI IGNÁC, *Az új egyházkép plébániai és liturgikus közösségének kialakítása*, in: Vigilia, XLIV/9.
- DOLHAI LAJOS, *Az ókeresztény egyház liturgiája*, JEL Könyvkiadó, Budapest, 2001
- DOLHAI LAJOS, *Felnőttek katekumenátusa*, in: Jel 9 (1999)
- DR. MERTENS, HEINRICH A., *Evangelisation und Katechumenat in der Weltkirche*, in: Concilium III/2. (1967)

- DR. VÁRNAI JAKAB OFM, *Egyháztan* (jegyzet belső használatra), Szegedi Hittudományi Főiskola, Szeged, 1998.
- DUPLACY, JEAN – AUGUATIN GEORGE et al., *Biblikus Teológiai Szótár*, Szent István Kiadó, Budapest
- Egeria útinaplója*, IVÁNCsó ISTVÁN (szerk.), Kiadja a Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza, 1996
- ELIADE, MIRCEA, *Az eredet bűvöletében*, Cartaphilus Kiadó, Budapest, 2002
- ELIADE, MIRCEA, *Misztikus születések*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1999
- EMEIS, DIETER, *Az egyházközség mint a katekézis előfeltétele és célja*, in: Szolgálat 37.
- ENDREFFY ZOLTÁN, *Egyház és közösség*, in: Vigilia, LII/6.
- és Újszövetségi Szentírás a Neovulgáta alapján, Szent Jeromos Bibliatársulat, Budapest, 1999.
- FARKAS ATTILA, *A keresztény szimbolika teológiai alapjai*, in: Vigilia, V/4 (1971)
- Felnőttek beavatása a keresztény életbe*, Kiadja a Magyar Katolikus Püspöki Kar, Budapest, 1999
- FILA BÉLA – JUG LÁSZLÓ, *Az egyházi tanítóhivatal megnyilatkozásai*, Örökmécs Alapítvány, Kisterenye – Budapest, 1997
- HARMLESS, WILLIAM, *Augustine and the Cathecumenate*, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, 1995
- HIPPOLYTUS, *Traditio Apostolica*, in: VANYÓ LÁSZLÓ (szerk.), *Az ókeresztény kor egyházfegyelme (Ókeresztény Írók V.)*, Szent István Társulat, Budapest, 1983
- JÁNOS PÁL PÁPA, *Christifideles Laici*, Szent István Társulat, Budapest, 1990
- JÁNOS PÁL, *Redemptionis donum*, Szent István Társulat, Budapest, 1984
- Katolikus Lexikon* vol. 4, BANGHA BÉLA (szerk.), A magyar kultúra kiadása, Budapest, 1931
- KÜHÁR FLÓRIS, *Az ősegyház szentségi élete*, Szent István Társulat, Budapest, 1944
- LAFONT, GHISLAIN, *A katolikus egyház teológiatörténete*, Atlantisz Kiadó, Budapest, 1998
- Liturgical Ministry* 8 (Spring, 1999), in: <http://www.paulturner.org/scrutinies.htm>
- LUIGI DELLA TORRE, *Bilanz der Anwendung des <Ordo Initiationis Christianae Adulorum>*, in: *Concilium* XV/2 (1979)
- MARIE-DOMINIQUE CHENU, *A Lélek ébredése*, in: Vigilia, L/6.
- MEDVIGY MIHÁLY, *Liturgia és Katekézis*, in: Szolgálat 37.
- MOPSUESTIAI THEODOROSZ, *Baptismal Homily III.*, in: YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, 2001
- New Catholic Encyclopedia* vol. 13, McGraw-Hill Book Company, New York 1967
- NOCKE, FRANZ-JOSEF, *Általános Szentségtan*, in: SCHNEIDER, THEODOR (szerk.), *A dogmatika kézikönyve*, Vigilia Kiadó, Budapest, 1977
- PÁPAI LAJOS, *A hitvallástól a katekizmusig*, in: Vigilia, 59/1 (1994)

- PUSKÁS ATTILA, *Communio – ekkleziológia*, in: *Vigilia*, LXVII/11.
- RADÓ POLIKÁRP, *Húsvét*, in: *Vigilia*, XIV/4.
- RAHNER, KARL, –VORGRIMLER, HERBERT, *Teológiai kisháttér*
Rito dell'iniziazione cristiana degli adulti, Libreria Editrice Vaticana, 1992
- SCHMEMANN, ALEXANDER, *A világ életéért*, Paulus-Hungarus – Kairosz, 2001
- SZABÓ FERENC, *Az V. Püspöki Szinódus (1977)*, in: *Szolgalat* 37.
- SZABÓ MÁRIA, *Válogatott fejezetek az Újszövetségből*, Szeged 1998
- SZUNYOGH XAVÉR FERENC OSB, *Magyar-latin Misszálé*, Szent István Társulat, Budapest, 1944
- TERTULLIANUS, *Apologeticum*, in: VANYÓ LÁSZLÓ, *Tertullianus művei (Ókeresztény Írók XII.)*, Szent István Társulat, Budapest, 1986
- TERTULLIANUS, *De Baptismo*, in: VANYÓ LÁSZLÓ, *Tertullianus művei (Ókeresztény Írók XII.)*, Szent István Társulat, Budapest, 1986
- TOMKA FERENC, *A felnőttek keresztelese*, in: *Vigilia*, XLIX/6.
- TOMKA FERENC, *A katekumenátus*, in: *Vigilia*, LXIV/11 (1999)
- TOMKA FERENC, *A közösség – a hit átadásának helye* c. csoportdinamikai elemzését, in: *Vigilia*, L. évf., 6. sz.
- TOMKA FERENC, *Római rendelkezés a szentségkiszolgáltatásról*, *Teológia*, IX/1., (1975)
- TOMKA FERENC, *A felnőttek keresztelese*, in: *Vigilia*, LIX/6., (1994)
- TOMKA MIKLÓS, *A szentségek az érdeklődés középpontjában*, in: *Vigilia*, LXI/9.
- TOMKA MIKLÓS, *Inkulturáció*, in: <http://nyitottegyetem.phil-inst.hu/teol/tomka.htm>
- TURNER, PAUL, *The Presentations*, in: *Catechumenate: A Journal of Christian Initiation* 21/4 (July 1999); <http://www.paulturner.org/presentations.htm>
- TURNER, PAUL, *The Presentations*, in: *Catechumenate: A Journal of Christian Initiation* 21/4 (July 1999); (<http://www.paulturner.org/presentations.htm>)
- Új Katekizmus*, Újvidék, 1988
- VANYÓ LÁSZLÓ (szerk.), *Az ókeresztény kor egyházfegyelme (Ókeresztény Írók V.)*, Szent István Társulat, Budapest, 1983
- VANYÓ LÁSZLÓ, *Apostoli atyák (Ókeresztény Írók III.)*, Szent István Társulat, Budapest, 1988
- VANYÓ LÁSZLÓ, *Az ókeresztény egyház és irodalma (Ókeresztény Írók I.)*, Szent István Társulat, Budapest, 1980
- VANYÓ LÁSZLÓ, *Tertullianus művei (Ókeresztény Írók XII.)*, Szent István Társulat, Budapest, 1986
- YARNOLD, EDWARD S.J., *The Awe-Inspiring Rites of Initiation*, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota, 2001
- ZAUNER, WILHELM, *Kereszténynek lenni az új Európában*, in: *Vigilia*, LVII/3. (1992)

BIBLIOGRÁFIA

A Catholic Central Library, Lancing Street, London NW1 1ND, United Kingdom könyvtárban a katekumenátus tárgyszó alatt lévő irodalom:

1. A history of the Catechumenate: the first six centuries, Michel. Class.: Shelf: DUJ. AcNo: 45512. tr. from the French by Edward J. Haasl. New York, Chicago, [etc.], Sadlier, 1970. 143p, Raymond B. Class.: Shelf: KEM. AcNo: 50885. New York, Chicago, [etc.], Sadlier, 1979. 173p., sd.
2. A journey in faith: an experience of the catechumenate., Raymond B. Class.: Shelf: KEM. AcNo: 50884. New York, Chicago, [etc.], Sadlier, 1979. 173p., sd.
3. A journey in faith: an experience of the catechumenate., Raymond B. Class.: Shelf: KEM. AcNo: 45513. New York, Chicago, [etc.], Sadlier, 1979. 173p., sd.
4. Committed worship: a sacramental theology for converting christians: Vol 1: Adult conversion and initiation., Donald L, S.J.. Class.: Shelf: GEL. AcNo: 51822. Collegeville MN., Liturgical Press/Michael Glazier, 1993., Committed worship: a sacramental theology for converting christians: Vol 2: The sacraments of ongoing conversion., Donald L, S.J.. Class.: Shelf: GEL. AcNo: 51823. Collegeville MN., Liturgical Press/Michael Glazier, 1993.,
5. Conversion and community: a catechumenal model for total parish formation., Thomas P. Class.: Shelf: IVO. AcNo: 48872. New York, Paulist Press, 1988. iv, 132p., sd.,
6. Early Christian baptism and the catechumenate: Italy, North Africa, and Egypt, Thomas M.. Class.: Shelf: FIN. AcNo: 51306. Collegeville, MN., Liturgical Press/Michael Glazier, 1992. xiv, 249p., bibliog., sd., (Message of the Fathers of the Church 6)
7. Early Christian baptism and the catechumenate: West and East Syria, Thomas M.. Class.: Shelf: FIN. AcNo: 51237. Collegeville, MN., Liturgical Press/Michael Glazier, 1992. xiv, 218p., bibliog., sd., (Message of the Fathers of the Church 5)
8. Echoing God's word: formation for catechists and homilists in a catechumenal church, James B.. Class.: Shelf: DUN. AcNo: 52071. Arlington, VA., North American Forum on the catechumenate, 1993. xx, 393p., bibliog., sd.
9. Evangelization, the catechumenate and its ministries: a guide for leadership training in parishes., Lise M. Class.: Shelf: HOL. AcNo: 48781. Dubuque, IA., Wm. C Brown Co., 1983. iv, 74p., bibliog., sd.,
10. How to form a catechumenate team., Karen M. Class.: Shelf: HIN. AcNo: 48446. Chicago, IL., Liturgy Training Publications, 1986. [iii], 68p., sd.
11. Journey into faith., Peter. Class.: Shelf: BAL. AcNo: 45089. SPCK., 1984. vii, 52p., bibliog., sd.
12. Journeybread for the shadowlands: the readings for the rites of the catechumenate, RCIA., Pamela E J . Class.: Shelf: JAC. AcNo: 51827. Collegeville, MN., The Liturgical Press, 1993. [vii], 171p., sd.
13. Journeying through the RCIA., William A.. Class.: Shelf: AND. AcNo: 46406. Dubuque, IA., Wm. C. Brown Company, 1983. vii, 145p., sd.
14. Living water, sealing Spirit: readings on Christian initiation., Maxwell E, ed.. Class.: Shelf: JOH. AcNo: 53066. Collegeville, MN., Liturgical Press/Pueblo, 1995. xx, 420p., sd
15. Making RCIA work: an anthology of material for use in RCIA groups., Christine. Class.: Shelf: DOD. AcNo: 51951. Geoffrey Chapman, 1993. x, 130p., bibliog., sd.

16. New wine: new wineskins - exploring RCIA, James B.. Class.: Shelf: DUN. AcNo: 45515. New York, Sadlier, 1981. 117p., sd.
17. On becoming a catholic: the challenge of christian initiation., Regis A, O.F.M. Class.: Shelf: DUF. AcNo: 45629. San Francisco, CA., Harper & Row 1984. xiii, 178p., sd.
18. On becoming a christian: christian initiation and its sacraments., Henri. Class.: Shelf: BOU. AcNo: 45036. Slough, St Paul Publications, 1982. viii, 153p., bibliog., sd,
19. On becoming a christian: christian initiation and its sacraments., Henri. Class.: Shelf: BOU. AcNo: 44892. Slough, St Paul Publications, 1982. viii, 153p., bibliog., sd,
20. On the way: towards an integrated approach to christian initiation., General Synod. Class.: Shelf: CHU. AcNo: 52960. Church House Publishing, 1955. xi, 146., sd.
21. One at the table: the reception of baptized Christians., Ronald A, O.Carm, and others. Class.: Shelf: OAK. AcNo: 54916. Chicago, IL., Liturgy Training Publications, 1995. xii, 159p., bibliog., sd.
22. RCIA The rite of Christian initiation of adults: what it is, how it works., Patricia. Class.: Shelf: BAR. AcNo: 44839. Liguori, MO., Liguori Publications, 1983. 44p., bibliog., sd,
23. RCIA: the rites revisited, Sandra, O.S.M.. Class.: Shelf: DEG. AcNo: 45388. Minneapolis, MN., Winston Press, 1984. iv, 140p., sd.
24. Re-membering: the ministry of welcoming alienated and inactive Catholics, Sarah. Class.: Shelf: HAR. AcNo: 53216. Collegeville, MN., Liturgical Press, 1991. 79p., bibliog., sd.,
25. Shaping English liturgy: studies in honor of Archbishop Denis Hurley, Peter C and SCHELMAN, James M. eds. Class.: Shelf: FIN. AcNo: 50313. Prepared by the International Commission on English in the Liturgy - a joint commission of Catholic Bishops' Conferences. Washington, D.C., the Pastoral Press, 1990. 493p., sd
26. Stories for Christian initiation, Joseph J.. Class.: Shelf: JUK. AcNo: 51385. San Jose, CA., Resource Publications, 1992. [iii], 151p., sd.
27. The Easter passage: R.C.I.A. experience, Mary Pierre, C.P.P.S.. Class.: Shelf: ELL. AcNo: 45483. Minneapolis, MN., Winston Press, 1983. viii, 219., sd.
28. The first catechetical instruction: (De catechizandis rudibus), Saint. Class.: Shelf: AUG/ANC. AcNo: 21741. tr and annotated by the Rev. Joseph P Christopher, Westminster, MD., Newman Press; London, Longmans Green, [c.1946]. vi 169p., (Ancient Christian Writers Series, No.2),
29. The first catechetical instruction; (De catechizandis rudibus), Saint. Class.: Shelf: AUG/ANC. AcNo: 21567. tr and annotated by the Rev. Joseph P. Christopher Westminster MD., Newman Press; London, Longmans Green, [c.1946]. vi, 169p., (Ancient Christian Writers Series, No.2),
30. The rites of Christian initiation: historical and pastoral reflections, Michel. Class.: Shelf: DUJ. AcNo: 50279. by Rev. Michel Dujarier; tr. and ed., by Rev. Kevin Hart. New York, Chicago, [etc.], Sadlier, 1979. 223p., sd.
31. The rites of Christian initiation: historical and pastoral reflections, Michel. Class.: Shelf: DUJ. AcNo: 41034. by Rev. Michel Dujarier; tr. and ed., by Rev. Kevin Hart. New York, Chicago, [etc.], Sadlier, 1979. 223p., sd.
32. The rites of Christian initiation: historical and pastoral reflections, Michel. Class.: Shelf: DUJ. AcNo: 50886. by Rev. Michel Dujarier; tr. and ed., by Rev. Kevin Hart. New York, Chicago, [etc.], Sadlier, 1979. 223p., sd.

További irodalom:

33. *Return to Grace, A Theology for Infant Baptism*, Kurt Stasiak, O.S.B.
34. *The Shape of Baptism, The Rite of Christian Initiation*, Aidan Kavanagh, O.S.B.
35. *Re-examining Baptismal Fonts, Baptismal Space for the Contemporary Church*, S. Anita Stauffer
36. *The Meaning of the Sacramental Symbols, Answers to Today's Questions*, Klemens Richter
37. *Living Water, Sealing Spirit, Readings on Christian Initiation*, Maxwell E. Johnson, Editor, Aidan Kavanagh, Georg Kretschmar, Adela Yarbro Collins, Gabriele Winkler, Paul F. Bradshaw, Jean Laporte, Joseph L. Levesque, Frank C. Quinn, Paul Turner, Laurence H. Stookey, Eugene L. Brand, Bryan D. Spinks, Paul F. X. Covino, and Mark Searle.
38. Maxwell E. Johnson, an ordained minister of the Evangelical Lutheran Church in America, is assistant professor of liturgy in the School of Theology, St. John's University, Collegeville, Minnesota. He received his doctorate in liturgical studies from the University of Notre Dame.
39. *Flesh of the Church, Flesh of Christ, At the Source of the Ecclesiology of Communion*, J.-M. R. Tillard, O.P.; Madeleine M. Beaumont, Translator
40. *Handbook for Liturgical Studies, Volume II: Fundamental Liturgy*, Anscar J. Chupungco, O.S.B., Editor
41. *Committed Worship: A Sacramental Theology for Converting Christians—Two-Volume Set*, Donald L. Gelpi, S.J.
42. *Committed Worship: Volume I, Adult Conversion and Initiation*, Donald L. Gelpi, S.J.
43. *Christian Initiation of Older Children*, Sandra Figgess, R.S.C.J.
44. *Deborah M. Jones: The Rite Journey: A Resource for the Catechumenate*

A BREIF BIBLIOGRAPHY ON THE CATECHUMENATE

45. Daniel T. Benedict, Jr., *Come to the Waters: Baptism & Our Ministry of Welcoming Seekers & Making Disciples*. Nashville: Discipleship Resources, 1996.
46. James B. Dunning, *Echoing God's Word : Formation for Catechists and Homilists in a Catechumenal Church*. Arlington, VA: North American Forum on the Catechumenate, 1993.
47. John W. B. Hill *Making Disciples: Serving Those Who are Entering the Christian life* Toronto: Hoskin Books on Worship and Mission, 1991
48. Barbara Hixon, *RCIA Spirituality: Formation for the Catechumenate Team*. (Revised) San Jose, Calif.: Resource Publications, Inc., 1997.
49. Raymond Lucker, Patrick Brennan, Michael Leach, (Editors), *The People's Catechism: Catholic Faith for Adults*. New York: Crossroad, 1995
50. Thomas H. Morris, *The RCIA: Transforming the Church, a Resource for Pastoral Implementation*. (Revised) New York: Paulist Press, 1997.
51. Frank C. Senn, *The Witness of the Worshiping Community: Liturgy and the Practice of Evangelism*. New York: Paulist Press, 1993
52. *Welcome to Christ: A Lutheran Introduction to the Catechumenate*. Minneapolis: Augsburg Fortress, 1997.
53. *Welcome to Christ: A Lutheran Catechetical Guide*. Minneapolis: Augsburg Fortress, 1997.
54. James Wilde (Editor), *A Catechumenate Needs Everybody : Study Guides for Parish Ministers*. Chicago: Liturgy Training Publications, 1994.

LITURGIAL AND DEVOTIONAL RESOURCES:

55. Mary Birmingham, *Word & Worship Workbook : For Year A [B,C] : For Ministry in Initiation, Preaching, Religious Education and Formation* New York: Paulist Press, 1997-1999.
56. John W. B. Hill, *Into the Household of God: A presider's manual for the rite of Baptism in the Book of Alternative Services* Toronto: Hoskin Books/Anglican Book Centre, 1994
57. Donald W. Johnson, *Praying the Catechism*. Winnipeg: Wallingford Press. 1995
58. William J. O'Malley, *Sacraments: Rites of Passage*. Allen, Texas: Thomas More. 1995.
59. *Rite of Christian Initiation of Adults. (Study Edition)* Chicago: Liturgy Training Publications, 1988.
60. *Welcome to Christ: Lutheran Rites for the Catechumenate*. Minneapolis: Augsburg Fortress, 1997.
61. James Wilde, *Commentaries on the Rite of Christian Initiation of Adults*. Chicago: Liturgy Training Publications, 1988.
62. Hines, John M. *By Water and the Holy Spirit New Concepts of Baptism, Confirmation, and Communion*. New York: Seabury Press, 1973.
63. Zwick, David., Marcy. Benstock, and Ralph. Nader. *Water Wasteland Ralph Nader's Study Group Report on Water Pollution*. New York: Grossman Publishers, 1971.
64. *Dizionario Patristico e di Antichità Christiane*, II. kötet, Marietti, Genova, 1984
65. DOBSZAY LÁSZLÓ, *Jegyzetek a liturgiáról*, Új Ember, Budapest, 2001
66. VERBÉNYI ISTVÁN (szerk.), *Liturgikus lexikon*, Kairosz, Budapest, 2001
67. *Magyar Kateketikai Direktórium*, Szent István Társulat, Budapest, 2000
68. DIÓS ISTVÁN (szerk.), *Magyar Katolikus Lexikon*, VI. kötet Szent István Társulat, Budapest, 2001
69. VAGAGGINI, CIPRIANO, *Il senso teologico della liturgia*, Paoline, Róma, 1965
70. VÁRNAGY ANTAL, *Liturgika*, Lámpás, Abaliget, 1994

Tartalomjegyzék

1. BEVEZETÉS	2
1.1 FOGALMAK TISZTÁZÁSA.....	3
1.1.1 Szimbólum.....	3
1.1.2 <i>Mysterion és Sacramentum</i>	4
1.2. A BEAVATÁSI SZERTARTÁS JELENSÉGE A VALLÁSTÖRTÉNETBEN	7
1.3 A KERESZTÉNY BEAVATÁS	8
1.3.1 <i>A keresztény beavatás biblikus alapjai</i>	8
1.3.2 <i>A keresztény beavatás sajátosságai</i>	9
2. A KERESZTSÉG ÉS A KATEKUMENÁTUS GYAKORLATA	10
2.1 A II. Vatikáni Zsinat rendelkezése.....	10
2.2 A Zsinat gyakorlati kivitelezése: az OICA és gyökerei	11
2.2.1 <i>Az OICA alapelvei és jelentősége</i>	11
2.2.2 <i>Az OICA és a korai egyház</i>	14
2.2.2.1 Néhány forrásmű és azok jelentősége.....	14
2.2.2.2 A keresztény beavatás fokozatai.....	15
3. BEAVATÁS A XXI. SZÁZAD KERESZTÉNY KÖZÖSSÉGEIBEN	29
3.1 AZ INKULTURÁCIÓ KÉRDÉSE	29
3.2 AZ OICA ÉRTÉKELÉSE.....	31
3.2.1 <i>Miről hallgat az OICA?</i>	31
3.3 A KERESZTÉNY KÖZÖSSÉG SZEREPE	33
3.4 LITURGIKUS KATEKÉZIS	35
3.5 KATEKÉZIS AZ ÓKORBAN ÉS MA	36
3.5.1 <i>Néhány katekézis az ókorból</i>	36
3.5.1.1 Mopsuestiai Theodorosz katekézise.....	37
3.5.1.2 Jeruzsálemi Szent Cirill katekézise	37
3.5.2 <i>Néhány katekézis a jelenből</i>	39
3.5.2.1. Tomka Ferenc tematikájának feldolgozása	39
3.5.2.2 ANDREA, FONTANA szerinti téma-javaslat feldolgozása.....	40
3.5.2.3 A budapesti Szent Imre plébánia katekumen-csoport tematikájának feldolgozása..	41
3.6 Összegzés	43
FÜGGELÉK	45
FELHASZNÁLT IRODALOM	47
BIBLIOGRÁFIA	50
TARTALOMJEGYZÉK	54